

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

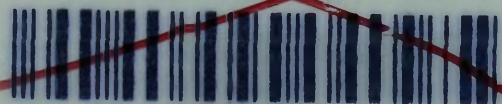
Płk dr Sylwester SADOWSKI

**KONCEPCJA
ROZWINIĘCIA SIŁ ZBROJNYCH
DO POŁĄCZONEJ OPERACJI OBRONNEJ**

Studium

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej~~

~~S/4521~~

~~05-004521-001-0~~

68963

WARSZAWA

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

płk dr Sylwester SADOWSKI

**KONCEPCJA ROZWINIĘCIA SIŁ ZBROJNYCH
DO POŁĄCZONEJ OPERACJI OBRONNEJ**

Studium

~~5/4521~~

WARSZAWA

2000

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	3
1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ.....	5
1.1. Geneza, przedmiot i zakres badań.....	5
1.2. Cel badań, problemy i założenia badawcze.....	7
1.3. Metody badawcze i hipoteza robocza.....	9
2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SIŁ ZBROJNYCH.....	11
2.1. Istota, przeznaczenie i struktura sił zbrojnych.....	11
2.2. Podstawowe właściwości sił zbrojnych.....	18
3. UWARUNKOWANIA UŻYCIA SIŁ ZBROJNYCH W WALCE	30
3.1. Istota, cel i wymagania operacyjnego rozwinięcia.....	33
3.2. Doświadczenia historyczne rozwijania sił zbrojnych.....	36
3.3. Współczesne właściwości użycia rodzajów sił zbrojnych.....	44
4. UWARUNKOWANIA UŻYCIA SIŁ ZBROJNYCH W OPERACJI.....	54
4.1. Właściwości połączonej operacji obronnej.....	56
4.2. Wypracowanie koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych.....	61
4.3. Podstawowe założenia koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych do połączonej operacji obronnej.....	67
ZAKOŃCZENIE.....	72
BIBLIOGRAFIA.....	74
ZAŁĄCZNIKI.....	76

WSTĘP

Współczesne siły zbrojne to wielki, złożony i niezwykle kosztowny system, który funkcjonuje praktycznie w rzeczywistości niemal każdego państwa. Podstawowym przeznaczeniem i racją bytu sił zbrojnych jest prowadzenie walki zbrojnej lub ewentualność jej podjęcia w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Odprężenie w stosunkach międzynarodowych z jednej strony, a z drugiej konieczność ponoszenia wielkich nakładów finansowych na utrzymanie sił zbrojnych stawiają na porządku dziennym kwestię ich rozwijania mobilizacyjnego i operacyjnego.

W sferze zainteresowania badawczego autora studium znalazły się przede wszystkim zagadnienia **rozwinięcia operacyjnego**, co wynika z ogólnego kierunku badań poświęconych podstawowym kategoriom sztuki operacyjnej i taktyki. Prezentowane w tym opracowaniu wyniki poszukiwań stanowią próbę wygenerowania pojęć, na których wspierać się będzie w przyszłości fundament teoretyczny o uniwersalnym charakterze, dający podstawę do identyfikacji założeń **teorii walki zbrojnej**.

Stosownie do tych zamiarów podjęto wysiłek rozwiązania problemów o podstawowym znaczeniu, zarówno z obszaru sztuki operacyjnej, jak i taktyki. Stąd przedmiotem wnikliwych analiz stały się zagadnienia zdolności i gotowości bojowej oraz potencjału bojowego. Badano je w kontekście historycznym i współczesnym przez pryzmat najnowszych poglądów na podstawowe kategorie sztuki wojennej.

Wyniki badań prowadzonych w odniesieniu do podstawowych właściwości sił zbrojnych zostały zaprezentowane w rozdziale drugim. Umożliwiły one kontynuowanie procesu badawczego w celu zidentyfikowania **istoty, celu** oraz **wymagań** operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

W rozdziale trzecim na tle tych podstawowych kategorii przedstawiono wnioski z doświadczeń historycznych w zakresie rozwijania sił zbrojnych. Zostały one poddane ocenie w świetle **współczesnych właściwości użycia sił zbrojnych**. Pozwoliło to na kolejną weryfikację hipotezy roboczej, w której **zainicjowano sprowadzenie operacyjnego rozwinięcia wojsk jedynie do problemu przegrupowania wojsk lądowych**. Wnioski dotyczące właściwości użycia rodzajów sił zbrojnych umożliwiły z kolei wykreowanie ogólnej idei ich operacyjnego rozwinięcia na tle założeń operacji połączonej.

W rozdziale czwartym przedstawiony został sposób wykorzystania wypracowanych wcześniej teoretycznych podstaw operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Dotyczą one zarówno strony organizacyjnej, którą odzwierciedla udział organów kierowania strategicznego siłami zbrojnymi oraz wkład dowódców operacyjnych, jak i strony merytorycznej koncepcji rozwinięcia. Jej zastosowanie w praktyce powoduje bowiem długofalowe skutki, które przekładają rozbudowę sieci komunikacyjnej, budowę portów, baz lotniczych i innych obiektów infrastruktury wojskowej. Na konsekwencje przyjęcia określonych rozwiązań praktycznych w zakresie sposobu (koncepcji) rozwinięcia sił zbrojnych zwraca autor uwagę wielokrotnie, co powinni także uwzględnić decydenci rozstrzygający o przyszłości Sił Zbrojnych RP.

1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ

1.1. Geneza, przedmiot i zakres badań

Wzrost zainteresowania problematyką rozwijania sił zbrojnych, który obecnie obserwujemy, spowodowany jest w głównej mierze potrzebami praktyki dowodzenia, przede wszystkim w odniesieniu do Sił Zbrojnych RP. Jest to zjawisko w pełni uzasadnione nowymi wyzwaniami, przed którymi stają organy kierowania obronnością i dowódcy wojskowi w nowej rzeczywistości politycznej i militarnej.

Wejście Polski do grona państw dysponujących najnowocześniejszym potencjałem wojskowym stwarza jednocześnie dogodne warunki do rozwoju teorii sztuki wojennej. Od kilku lat Katedra Sztuki Operacyjnej Wydziału Wojsk Lądowych AON stanowi wiodący ośrodek integrowania wojskowej myśli teoretycznej dla wypracowania uniwersalnej teorii walki zbrojnej. Działalność badawcza w obszarze ogólnych, podstawowych kategorii sztuki wojennej zaowocowało wieloma nowatorskimi opracowaniami naukowymi pod kierownictwem prof. Jerzego ZIELIŃSKIEGO oraz prof. Bogdana SZULCA.

Podjęcie problemów operacyjnego rozwinięcia to kolejny etap bardziej szczegółowych poszukiwań badawczych, które znajdują się niejako na styku strategii i sztuki operacyjnej. Stąd też ich wielka złożoność, a na aktualnym poziomie wręcz kontrowersyjność.

W tym kontekście głównym **przedmiotem badań** były **podstawowe kategorie (pojęcia) sztuki operacyjnej i taktyki**, które stanowiły podstawę do ustalenia istoty operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Stąd też, w centrum zainteresowania badawczego znalazły się takie pojęcia jak: zdolność i gotowość bojowa oraz potencjał bojowy, które odzwierciedlają podstawowe właściwości sił zbrojnych.

Siły zbrojne, które rozpatrywano jako rzeczywisty system typu: człowiek-maszyna, były szczegółowym obiektem badań. Obiekt ten poddano oglądowi w aspekcie historycznym i współczesnym, przy czym główną uwagę zwrócono na kwestie funkcjonowania w warunkach walki zbrojnej.

Zagadnienia mobilizacyjnego rozwinięcia, które są ściśle powiązane z problemami operacyjnego rozwinięcia nie stanowiły oddzielnego przedmiotu badań. Były one rozważane jedynie w relacjach pomiędzy teorią walki zbrojnej a teorią strategii, przy czym w dużym stopniu wykorzystano najnowsze wyniki badań z tego obszaru, głównie w zakresie roli kierownictwa strategicznego w tym procesie.¹

Indywidualny charakter badań stymulował ograniczenie zakresu badań do zagadnień o fundamentalnym charakterze dla spójności i zwartości teorii walki zbrojnej. Zagadnienia rozwijania sił zbrojnych rozpatrywano w aspekcie globalnym, a pragmatyczne odniesienia sytuowano w siłach zbrojnych o najwyższym poziomie rozwoju. Dla uzyskania jednoznaczności i zrozumienia złożonych zagadnień zastosowano jednak do ich egzemplifikacji pragmatykę obowiązującą w siłach zbrojnych RP.

Zawężenie problematyki badań do zagadnień związanych z połączoną operacją obronną nadało rozważaniom wymiar bardziej praktyczny, pozwalający również w pewnym stopniu, na tym tle zweryfikować ogólne założenia teoretyczne rozwinięcia operacyjnego.

¹ Szerzej na temat mobilizacyjnego rozwinięcia w pracy Jana Wojnarowskiego: Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Warszawa 2000.

1.2. Cel badań, problemy i założenia badawcze

Potrzeby rozwoju teorii walki zbrojnej stanowiły dla autora podstawę dla sprecyzowania celów badawczych, których osiągnięcie założono w kolejnym etapie poszukiwań naukowych.

W tym kontekście **głównym celem** było ustalenie **podstaw teoretycznych operacyjnego rozwinięcia** sił zbrojnych, a szczególnie zidentyfikowanie jego **istoty, celu** oraz **wymagań**, które powinna spełniać koncepcja rozwinięcia, czyli syntetycznie opisany sposób rozwinięcia sił zbrojnych.

Osiągnięcie celu głównego pozwalało na **wygenerowanie istotnych właściwości rodzajów sił zbrojnych**, które w znaczący sposób wpływają na sposób rozwinięcia sił zbrojnych, a tym samym stymulują ich użycie w operacji połączonej.

W oparciu o wnioski z analizy właściwości rodzajów sił zbrojnych, a także na tle ogólnych założeń obronnej operacji połączonej dążono do **zidentyfikowania podstawowych treści koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych**.

Stosownie do powyższych celów sformułowano trzy podstawowe problemy badawcze w postaci następujących pytań:

- pierwszy: co stanowi o istocie, celu i wymaganiach operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych?
- drugi: jak właściwości rodzajów sił zbrojnych wpływają na sposób ich operacyjnego rozwinięcia?
- trzecie: jak właściwości połączonej operacji obronnej stymulują podstawowe założenia koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych?

Powyższe problemy badawcze rozwiązywano w oparciu o wyniki przeprowadzonego wcześniej pierwszego etapu badań podstawowych kategorii sztuki wojennej, tj. pojęć: walka zbrojna i operacja. Przyjęto również założenia operacji połączonych opracowane przez zespół naukowy kierowany przez prof. Jerzego ZIELIŃSKIEGO.²

² Podstawowe założenia operacji połączonych, Warszawa 2000.

1.3. Metody badawcze i hipoteza robocza

Zastosowane w procesie badawczym metody dostosowano do przedmiotu badań i zakładanych celów. Miały one charakter przede wszystkim teoretyczny, głównie indukcyjny.

Do rozwiązywania poszczególnych problemów szczegółowych posługiwano się procedurami semantyki logicznej, które wykorzystywano przede wszystkim przy weryfikacji znaczenia poszczególnych terminów oraz podczas definiowania istotnych pojęć. Dążono przy tym do formułowania przede wszystkim definicji treściowych, w których starano się wyartykułować istotę danego zjawiska.

W procesie badawczym poddano poszczególne pojęcia wszechstronnej weryfikacji, przede wszystkim w kontekście historycznym i współczesnym. W szerokim zakresie korzystano z doświadczeń historycznych i wniosków z konfliktów lokalnych, szczególnie z operacji „Pustynna Burza” i „Pustynna Tarcza”.

Wyniki badań poddano weryfikacji i skonfrontowano z rezultatami prac zespołu naukowego kierowanego przez prof. Z. ŚCIBIORKA.³

Na podstawie analiz i ocen, które przeprowadzono we wstępnym etapie badań stwierdzono, że dynamiczny rozwój środków rażenia spowodował takie „rozszerzenie” pola walki, że problem rozwinięcia operacyjnego sił należy rozpatrywać kompleksowo, w kategoriach operacji połączonych, a nie tak jak dotychczas jedynie w odniesieniu do wojsk lądowych.

Ponadto stwierdzono, że istotny wpływ na warunki i sposób operacyjnego rozwinięcia ma dynamiczny wzrost możliwości bojowych lotnictwa.

³ Z. Ścibiorek, Charakterystyka początkowego okresu wojny, Warszawa 2000.

Uwzględniono także, że okres przygotowania operacji obronnej to okres pokoju, stąd uznać należy, że pierwsza faza (podstawowy poziom) operacyjnego rozwinięcia połączone siły powinny uzyskać także w okresie pokoju.

W świetle powyższych konstatacji sformułowano następującą **hipotezę roboczą**:

- **istoty operacyjnego rozwinięcia** poszukiwać należy w zastosowaniu **czynnika operacyjnego – miejsca (położenia)**, które powinno umożliwić **efektywne wykorzystanie potencjału bojowego sił**;
- warunkiem sprawnego wypracowania koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił jest spójność systemu kierowania obronnością i stałość systemu dowodzenia operacyjnego;
- potencjał bojowy **rozwinętych operacyjnie w okresie pokoju sił zbrojnych**, umożliwić powinien **natychmiastowe podjęcie działań w wypadku zagrożenia** oraz zapewnić powinien warunki do bezkolizyjnego rozwinięcia pozostałych sił zbrojnych (przewidywanych do rozwinięcia w okresie „W”).

Powyższa hipoteza wskazuje, że o zwycięstwie w walce zbrojnej nie decyduje tylko posiadany potencjał bojowy (siły), ale przede wszystkim umiejętność jego wykorzystania w przestrzeni (miejscu) i w czasie.

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA SIŁ ZBROJNYCH

2.1. Istota, przeznaczenie i struktura sił zbrojnych

Podjęcie ukierunkowanych badań w zakresie ogólnych zagadnień dotyczących sił zbrojnych podyktowane było dwoma zasadniczymi względami. Pierwszy z nich wynikał z potrzeby uporządkowanego przedstawienia wyników badań problemów szczegółowych na tle zagadnień o szerszym wymiarze. Drugim powodem była konieczność weryfikacji efektów najnowszych badań podjętych przez teoretyków sztuki wojennej, którzy reprezentują poglądy zbieżne z dorobkiem specjalistów wojskowych czołowych państw NATO.

Głównym kierunkiem poszukiwań badawczych w sferze ogólnych problemów tworzenia sił zbrojnych było wygenerowanie tych istotnych cech (właściwości), które w zasadniczy sposób determinują również sposób ich wykorzystania. W tym kontekście pierwszoplanowanym zagadnieniem były kompetencje w zakresie kierowania całością sił zbrojnych, które rozpatrywano jako zwartą strukturę organizacyjną.

Drugi kierunek badań oparty był na jednoznacznie sformułowanym przeznaczeniu sił zbrojnych i służył przede wszystkim wykazaniu zależności struktury organizacyjnej sił zbrojnych od miejsca ich operacyjnego wykorzystania, a w odniesieniu do struktury poszczególnych rodzajów sił zbrojnych od rodzaju zadań wykonywanych na polu walki.

Powyższe uwarunkowania oraz przyjęte kierunki poszukiwań pozwoliły na wykorzystanie w procesie badawczym efektów dociekań teoretyków wojskowych, którzy prezentują nowe spojrzenie na podstawowe kategorie sztuki wojennej. Stanowiły one interesujący materiał porównawczy w stosunku do niemal „klasycznych” definicji zawartych w encyklopediach, słownikach i leksykonach wojskowych.

niemal „klasycznych” definicji zawartych w encyklopediach, słownikach i leksykonach wojskowych.

Nawet pobieżna analiza zawartości merytorycznej definicji sił zbrojnych wskazuje, że nie wyeksponowano w nich bardzo istotnych właściwości, które odgrywają niezwykle ważną rolę w kwestii ich zastosowania. Braki te rekompensowane są w najnowszych opracowaniach teoretyków strategii wojskowej, którzy podkreślają, że: „**Siły Zbrojne** (lub zamiennie: wojsko, armia, siła zbrojna) – to **wyspecjalizowany organ państwa**, podlegający bezpośrednio centralnej władzy wykonawczej, przeznaczony do ochrony i obrony jego interesów przez możliwość zastosowania przemocy zbrojnej. W tym sensie **siły zbrojne** stanowią **jeden z instrumentów polityki** „za pomocą których państwo realizuje swoje interesy”.⁴

Identyfikując się z przedstawionymi wyżej podstawowymi cechami sił zbrojnych, które specjalnie zostały wyróżnione, trzeba dla pełnej adekwatności definicji zwrócić uwagę, że organizatorem sił zbrojnych mogą być, również współcześnie, inne struktury polityczne, na przykład reprezentujące ruchy narodowyzwoleńcze.⁵ Oddzielną kwestię stanowi sprawa legalności działania tych organizacji, zarówno w kontekście prawa międzynarodowego, jak i wewnętrznego poszczególnych państw.

Opierając się na proponowanej przez R. Wróblewskiego definicji w pierwszej kolejności wyeksponować należy **polityczne zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi**. Drugą niezwykle istotną cechą sił zbrojnych jest ich **instrumentalny charakter**, stanowią one bowiem **organ (narzędzie)** w rękach władzy wykonawczej. Warto przy tym zwrócić uwagę, że właściwość ta nie zawsze bywa akceptowana przez same siły zbrojne, które często występowały i występują w roli samodzielnej siły politycznej przeprowadzając wojskowe zamachy stanu i ustanawiają rządy tzw. junty wojskowej.

⁴ R. Wróblewski, Wprowadzenie do strategii wojskowej, Warszawa 1998, s. 122, podkreślenia autora.

⁵ Współczesne przykłady: Czeczenia, Kurdystan i inne.

Trzecia właściwość sił zbrojnych jako **wyspecjalizowanego** organu państwa wskazuje jednoznacznie na ich przeznaczenie. Są to bowiem siły, które przygotowuje się do działania w środowisku wyjątkowo specyficznym, **do ekstremalnych warunków prowadzenia walki zbrojnej**. Warto przy tym zwrócić uwagę, że takie warunki działania sił zbrojnych określają również **nadzwyczajne kompetencje** jakimi są obdarzeni **dowódcy wojskowi**, którzy mają **prawo wydawania rozkazów**.

Podkreślenia wymaga również niezwykle ważna właściwość sił zbrojnych jako **organizacji społecznej**, w której skład wchodzi uzbrojeni ludzie. Do **podstawowych cech sił zbrojnych jako organizacji społecznej** Jerzy Wiatr zalicza:

- przewagę więzi formalnej nad więzią personalną;
- biurokratyzm i hierarchiczną strukturę;
- własny system uwarstwienia;
- zorganizowanie dla zwycięskiej walki.⁶

Zdaniem tego socjologa wojska wymienione cechy występują również częściowo w innych organizacjach społecznych, lecz w siłach zbrojnych następuje: „szczególne połączenie i nasilenie tych cech”.⁷

Ostatnia z wymienionych przez J. Wiatra cech wskazuje na **przeznaczenie sił zbrojnych** tj. zorganizowanie dla zwycięskiej walki. Nie uległo ono zmianie na przestrzeni dotychczasowych dziejów ludzkości. Do dzisiaj zachowują bowiem aktualność słowa gen. Carla von Clausewitza, że **walka jest właściwą czynnością wojenną**, a: „**żołnierza powołuje się pod broń, odziewa, uzbraja, ćwiczy – śpi on, je, pije i maszeruje tylko po to, aby się bił we właściwym miejscu i we właściwym czasie**”.⁸

⁶ J. Wiatr, Socjologia wojska, Warszawa 1964, s. 29.

⁷ Tamże.

⁸ C. Clausewitz, O wojnie, Lublin 1995, s. 36 podkreślenia autora.

Teza, że **udział w walce zbrojnej jest podstawowym przeznaczeniem sił zbrojnych** wydaje się truizmem tylko z pozoru, okazuje się bowiem, że jej uzasadnienie wymagało wiele wysiłku. Między innymi autor dokonał konfrontacji kategorii wojny i walki zbrojnej w świetle podstawowych determinantów, takich jak: podmiot i cel działania, organizator, obszar działania, forma kierowania oraz wykorzystywany dział sztuki wojennej.⁹ W tym miejscu zwrócić należy uwagę, że w czasach gen. Clausewitza podstawową formą walki zbrojnej była **bitwa**, natomiast współcześnie jej miejsce zajmuje **operacja**, w której nastąpiło połączenie **manewru i starcia**.

Członków sił zbrojnych określamy mianem **żołnierzy**, których zewnętrznym wyróżnikiem jest **mundur wojskowy** używany przede wszystkim w formacjach regularnych.¹⁰ Jednak w myśl postanowień międzynarodowego prawa wojennego jego ochroną są objęci również żołnierze formacji nieregularnych pod warunkiem występowania w sposób jawny, zorganizowanych pod jednolitym dowództwem i wyróżniający się wśród ludności cywilnej.

W siłach zbrojnych, zarówno regularnych, jak i nieregularnych do bezpośredniego udziału w walce zbrojnej przeznaczeni są tzw. **żołnierze walki czynnej (kombatanci)**. Są oni **upoważnieni do prowadzenia działań bojowych**. Polegają one na **legalnym**, w myśl postanowień międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych, **niszczeniu (obezwładnianiu) sił przeciwnika**. **Działania bojowe** to praktyczna realizacja przez siły zbrojne danej strony – wyznaczonych im **zadań bojowych**. Warto przy tym przypomnieć, że **zadaniem bojowym** określa się: **cel**, który ma być osiągnięty w ustalonym terminie przez żołnierza, pododdział, oddział lub związek podczas walki (bitwy, operacji) lub innych działań bojowych”.¹¹ Treścią zadań bojowych jest zazwyczaj zniszczenie

⁹ Por. S. Sadowski, Wyznaczniki klasyfikacyjne w sztuce operacyjnej, Warszawa 1999, zał. 1.

¹⁰ W międzynarodowym prawie konfliktów zbrojnych rozróżnia się formacje regularne i nieregularne sił zbrojnych.

¹¹ Por. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.

(obezwładnienie) określonych sił przeciwnika i opanowanie bądź utrzymanie określonego obszaru (obiektu, rejonu).

Uczestnikami walki zbrojnej mogą być również osoby nie związane bezpośrednio z prowadzeniem działań bojowych, którzy określani są mianem niekombatantów. Są to, zarówno żołnierze, jak i osoby cywilne pozostające w służbie wojskowej lub towarzyszące siłom zbrojnym, np. personel sanitarny, kapelani wojskowi, korespondenci wojenni, wojskowy wymiar sprawiedliwości, obsługa cywilna administracji wojskowej i zaopatrzenia. Niekombatanci są zgodnie z postanowieniami międzynarodowego prawa wojennego objęci ochroną pod warunkiem spełnienia ściśle określonych wymagań.

Struktura sił zbrojnych i ich uzbrojenie odpowiada poziomowi rozwoju społeczeństw, które je organizują. Praktycznie do końca I wojny światowej różniano dwa **rodzaje sił zbrojnych**, dla których kryterium podziału stanowiło **środowisko walki zbrojnej**, tj. siły lądowe oraz siły morskie (marynarkę wojenną). Dynamiczny rozwój lotnictwa w okresie międzywojennym spowodował, że podczas II wojny światowej walczyły już trzy rodzaje sił zbrojnych: siły lądowe, siły powietrzne i marynarka wojenna. Współcześnie również siły zbrojne większości państw składają się z trzech rodzajów sił, jednak czołowe mocarstwa światowe dysponują już siłami zdolnymi do prowadzenia działań także w przestrzeni kosmicznej.

Poszczególne rodzaje sił zbrojnych składają się zazwyczaj z wyższych związków operacyjnych i związków operacyjnych. Związki operacyjne tworzone są zwykle z kilku związków taktycznych, w których z kolei występują oddziały i pododdziały. Oddziały są w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych podstawową **jednostką wojskową** i na ich formowaniu opiera się praktycznie proces tworzenia sił zbrojnych.

W ramach poszczególnych rodzajów sił zbrojnych wyróżnia się rodzaje wojsk, przede wszystkim ze względu na rodzaj wykonywanych na polu walki zadań oraz posiadanego sprzętu bojowego. Na przykład w Wojskach Lądowych

RP występują współcześnie: wojska zmechanizowane i pancerne; wojska aeromobilne; wojska raketowe i artyleria; wojska obrony przeciwlotniczej; wojska inżynieryjne; wojska obrony przeciwchemiczne; wojska łączności. Natomiast ze względu na sposób użycia wojsk w walce zbrojnej (miejsce w ugrupowaniu) wyróżnia się: jednostki walczące, jednostki wspierające, jednostki wsparcia dowodzenia, jednostki logistyczne.¹²

Przedstawione wyżej struktury organizacyjne sił zbrojnych odznaczają się niezwykle istotną właściwością dotyczącą systemów dowodzenia. Stanowią one bowiem immanentny element danej struktury wojskowej. Oznacza to, że każdy dowódca oraz jego organ dowodzenia jest integralną częścią danego pododdziału, oddziału i związku oraz także danego rodzaju sił zbrojnych. Uznanie tej właściwości pociąga za sobą poważne konsekwencje. Prowadzi bowiem do wniosku, że poszukiwanie **ponad strukturami rodzajów sił zbrojnych** wojskowej władzy zwierzchniej (naczelnego dowódcy) uznać należy za niecelowe, skoro, rolę dysponenta całości sił zbrojnych spełniać powinien i zwykle spełnia najwyższy organ władzy wykonawczej państwa, np. prezydent.¹³

Wewnątrz sił zbrojnych znajduje zastosowanie specyficzna forma kierowania, która określana jest mianem – **dowodzenia**. Forma ta może być stosowana jedynie w relacjach pomiędzy żołnierzami, a o jej **bezwzględności** decydują nadzwyczajne uprawnienia dowódców, którym przysługuje **prawo wydawania rozkazów wojskowych**.¹⁴ Zastosowanie tej formy stawiania zadań wykonawcom wynika bowiem z równie **bezwzględnych reguł prowadzenia walki zbrojnej**. Podkreślić przy tym należy, że uprawnienia do wydawania rozkazów przysługują dowódcom wojskowym w stosunku do podległych żołnierzy, w każdych warunkach, zarówno w okresie pokoju, jak i wojny. Oznaczają one możliwości dysponowania przez jednego człowieka (dowódcę) życiem (zdro-

¹² Por. Regulamin Działań Wojsk Lądowych RP, Warszawa 1999, s. 28.

¹³ Takie rozwiązanie przyjęte jest w USA i z powodzeniem zdaje egzamin w praktyce polityczno-wojskowej tego państwa.

¹⁴ Rozkaz wojskowy jest samodzielną kategorią prawną.

wiem) drugiego człowieka (podwładnego), a także możliwością podjęcia zorganizowanych działań zbrojnych dla pozbawienia życia (zdrowia) żołnierzy przeciwnika w celu doprowadzenia ich do stanu uniemożliwiającego stawianie oporu.

Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że nawet **podczas wykonywania zadań bojowych żołnierze nie mogą dopuszczać się czynów zabronionych** postanowieniami międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych. Także wydawanie rozkazów sprzecznych z prawem powoduje utratę ich legalności, co m.in. znajduje odbicie również w polskich przepisach dotyczących służby wojskowej.

Reasumując, należy w odniesieniu do istoty sił zbrojnych podkreślić ich **społeczny (ludzki) charakter**. Jest to zwarta **organizacja** złożona z **uzbrojonych ludzi** (żołnierzy), która **wykorzystywana jest, jako całość**, do realizacji celów określonych przez władzę wykonawczą (celów politycznych państwa lub koalicji). Natomiast zastosowanie **siły zbrojnej** polega na wykonywaniu w różnej skali **zadań bojowych na polu walki zbrojnej**.

Powyższe zależności przedstawione zostały w sposób pogładowy na schemacie ideowym, na którym wyeksponowane zostały organy kierowania siłami zbrojnymi i organy dowodzenia oraz wykorzystywane przez te organy formy kierowania – (patrz załącznik 1).

2.2. Podstawowe właściwości sił zbrojnych

Poszukiwania badawcze w zakresie właściwości sił zbrojnych podyktowane były dążeniem do rozwiązania pierwszego problemu, jakim była odpowiedź na pytanie o istotę i cel operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Przyjęta hipoteza robocza wskazywała, że zainteresowanie badawcze skoncentrować należy na ustaleniu wzajemnych zależności pomiędzy takimi kategoriami pojęć jak: zdolność bojowa, możliwości bojowe, gotowość bojowa. Wstępna analiza znaczenia tych terminów, zawarta w różnego rodzaju słownikach, encyklopediach i leksykonach, wykazała daleko idące rozbieżności, które powodowały określone trudności także w sferze praktyki dowodzenia.

U podstaw teoretycznych rozpatrywań dotyczących sprecyzowania znaczenia pojęć: zdolność bojowa, możliwości bojowe i gotowość bojowa, leżało założenie, że **siły zbrojne** przeznaczone są do wykonywania **zadań bojowych (operacyjnych)**.¹⁵ Konsekwencją tego założenia jest uznanie, że **siły zbrojne są podstawowym czynnikiem operacyjnym**. Zaznaczyć przy tym należy, że obok **sił** do **czynników operacyjnych** zalicza się w teorii sztuki operacyjnej (teorii walki) także **czas** i **miejsce (przestrzeń)**.

W tym kontekście przedstawione w tej części opracowania właściwości sił zbrojnych stanowią odzwierciedlenie najbardziej istotnych cech podstawowego **czynnika operacyjnego**, tzn. **czynnika** wpływającego na **charakter** i **przebieg walki zbrojnej**. Warto przy tym zaznaczyć, że rozważania dotyczące tych problemów oparte zostały na analizie i ocenie systemów rzeczywistych, tj. współcześnie zorganizowanych sił zbrojnych.

Proces tworzenia sił zbrojnych oparty jest na bazie obowiązującego w danym państwie prawa. Warunkiem zorganizowania sił zbrojnych jest dysponowanie ludźmi, których na różnych zasadach powołuje się do służby wojskowej.

¹⁵ W opracowaniu przymiotnik bojowy traktowany jest jako równoznacznik przymiotnika – operacyjny.

Zwykle zadaniem organów administracji państwowej jest dokonanie tzw. poboru obywateli do służby wojskowej, natomiast administracja specjalna skierowuje ich jednostek wojskowych, w których następuje tzw. wcielenie poborowych w struktury organizacyjne sił zbrojnych – do jednostek wojskowych. Zaznaczyć jednak należy, że warunkiem istnienia jednostki jest jej wcześniejsze utworzenie, które jest realizowane zwykle poprzez proces tzw. **formowania**. Podstawę formalną do sformowania jednostek wojskowych stanowi zazwyczaj rozkaz organizacyjny nakazujący utworzenie określonej struktury według załączonego etatu. Etat jest dokumentem zawierającym strukturę jednostki, z wymienieniem wszystkich stanowisk służbowych oraz przynależnego do nich uzbrojenia (wyposażenia). Ilość ludzi i sprzętu ujęta w etacie odzwierciedla tzw. **etatowy stan bojowy danej jednostki**, przy czym tylko tzw. **stan czasu „W”** odpowiada **potrzebom jej bojowego zastosowania tj. użycia w walce zbrojnej**. Jeżeli rzeczywisty stan jednostki wojskowej tzw. **stan ewidencyjny pokrywa się ze stanem etatowym** wówczas można powiedzieć, że dana jednostka uzyskała (posiada) **pełną zdolność bojową** lub jak często w terminologii wojskowej spotyka się, jest w pełni ukompletowana, tj. jej **stan bojowy** wynosi 100 %.

W przypadku, gdy jednostka w okresie pokoju może funkcjonować przy stanie niższym niż jej rzeczywiste bojowe potrzeby, wówczas wykorzystywany jest etat czasu „P”, który dostosowany jest do kategorii jednostek usystematyzowanych najczęściej pod względem terminu osiągnięcia gotowości bojowej. Proces doprowadzenia jednostek wojskowych do stanu ewidencyjnego zgodnego z etatem wojennym określony jest mianem **mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk**. Mobilizacyjne rozwinięcie jednostek organizowane jest przez organy administracji państwowej, a realizowane przez organy wojskowe według ściśle określonych zasad w myśl dyrektyw kierownictwa politycznego państwa i stanowi w warunkach zagrożenia państwa decyzję o **strategicznym znaczeniu**. Stąd też, **rozwinięcie mobilizacyjne** można nazwać **rozwinięciem strategicznym**, tj.

rozwinięciem sił zbrojnych do wojny.¹⁶ O wadze decyzji o ogłoszeniu powszechnej mobilizacji świadczą najlepiej wnioski z historii sztuki wojennej, które zawarte będą w dalszej części tego opracowania. Natomiast w tym miejscu podkreślić należy, że w praktyce stosunków międzynarodowych ogłoszenie powszechnej mobilizacji uznawane jest za akt upoważniający do wypowiedzenia wojny (łac. casus belli).

Zaznaczyć należy, że zakres i sposób mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych może być bardzo różny w zależności od przyjętego w danym państwie systemu mobilizacyjnego, jednak jego **cel** jest zawsze taki sam tzn. **doprowadzić siły zbrojne do osiągnięcia stanu pełnej zdolności bojowej.**¹⁷

Kategoria **zdolności bojowej** ma w kontekście teorii walki zbrojnej znaczenie podstawowe, gdyż **posiadanie (dysponowanie) określonymi siłami zbrojnymi stanowi niejako warunek niezbędny** (łac. sine qua non) **dla ich bojowego użycia**, tj. wykonywania zadań bojowych. Pojęcie to jest jednak dość często utożsamiane z terminem gotowość bojowa, stąd w procesie badawczym dążono do wygenerowania istotnych cech i wskaźników, które stosowane są do określania poziomu zdolności bojowej. Miernikiem (wskaźnikiem) stopnia zdolności bojowej danej jednostki jest, w określonym czasie, jej **stan bojowy**, który wyrażany jest najczęściej w postaci **ilościowej** w stosunku do stanu etatowego czasu „W”. Dotyczy on ilości ludzi (stanu osobowego) i sprzętu bojowego, przede wszystkim zasadniczego uzbrojenia danej jednostki.

Do oceny zdolności bojowej stosowane są również wskaźniki procentowe oraz wielkości szacunkowe, np. poprzez zastosowane w tzw. metodzie obiektowej.¹⁸ Zwykle obniżenie stanu o ponad 50 % w ludziach i sprzęcie bojowym oznacza **utratę zdolności bojowej** przez daną strukturę organizacyjną sił zbroj-

¹⁶ Takie ujęcie to swoista „nowość” w porównaniu do znaczenia tego pojęcia w nomenklaturze obowiązującej w okresie funkcjonowania Układu Warszawskiego.

¹⁷ Cel ten dotyczy, zarówno całych sił zbrojnych, jak również ich poszczególnych rodzajów, a także określonych ściśle komponentów.

¹⁸ Według tej metody ustala się dla danej struktury ilość ważnych obiektów oraz określa przy jakiej ilości zachowuje ona zdolność bojową, a przy jakiej ilości utrzymuje ją częściowo lub traci.

nych. Podkreślić jednak należy, że obniżenie stanu **zdolności** następuje przede wszystkim w **wyniku bojowego oddziaływania przeciwnika** w walce, która polega na wzajemnym **zadawaniu strat bojowych**, które mogą być bezpowrotne i sanitarne w odniesieniu do stanu osobowego.

Odtwarzanie zdolności bojowej odbywa się poprzez realizację procesu uzupełniania jednostek wojskowych i ma charakter wysoce zorganizowany. Obecnie uzupełnianiem stanu osobowego zajmują się w strukturach dowództw, pionosy personalne – G/S/1, a w zakresie uzupełnienia sprzętu bojowego pionosy logistyczne – G/S/4.

Kategoria zdolności bojowej odzwierciedlona w formie jej stanu bojowego charakteryzuje przede wszystkim **ilościowe właściwości (cechy) struktur sił zbrojnych**. W praktyce sztabowej poziom zdolności bojowej pododdziałów, oddziałów i związków znajduje odbicie w formie **zestawienia stanu bojowego**, które jest zwykle stale aktualizowane w komórkach operacyjnych. Przykładowy wariant ćwiczebny takiego zestawienia zaprezentowano w załączniku 2.

Obok pojęcia **stan bojowy** w praktyce dowodzenia stosowany jest termin **skład bojowy**, który odzwierciedla zestawienie sił wyznaczonych do realizacji określonego zadania bojowego. Warto przy tym zaznaczyć, że zwykle **stały skład bojowy** posiadają pododdziały, oddziały i **związki taktyczne**, natomiast **zmienny skład bojowy** dotyczy sił o przeznaczeniu operacyjnym, tj. związków operacyjnych i wyższych związków operacyjnych.

W świetle powyższych uwarunkowań można sformułować tezę, że **skład i stan bojowy** jest **ilościowym wskaźnikiem sił zbrojnych** wydzielonych do realizacji określonego **zadania bojowego**. Dowódca, do którego dyspozycji określone siły zostaną wydzielone nie ma wpływu na ich stan ogólny, natomiast jego zadaniem jest efektywne ich wykorzystanie, tj. umiejętne spożytkowanie posiadanych zdolności bojowych.

Doprowadzenie sił zbrojnych do stanu pełnej zdolności bojowej odbywa się w procesie mobilizacyjnego rozwinięcia, za który odpowiedzialność ponoszą

organy kierownictwa strategicznego państwa, zwykle organy administracji rządowej, np. ministerstwa obrony. Uzyskanie zdolności bojowej oznacza, że dane siły są zdolne do wykonania **zadań bojowych**, tj. **takich zadań, w których wykorzystywana jest broń**.

Uzyskanie zdolności bojowej to bardzo ważna, istotna właściwość sił zbrojnych, jednak nie dotyczy ona strony jakościowej. Z wiadomości, o tym, że określone siły są zdolne do realizacji zadań bojowych nie dowiadujemy się jaki ich **zakres** mogą one wykonać na polu walki. Stąd też, zaistniała potrzeba posługiwania się kategorią odzwierciedlającą **te jakościowe właściwości sił zbrojnych**. Temu celowi służy pojęcie – **możliwości bojowe**.

Z punktu widzenia teorii walki zbrojnej termin – **możliwości bojowe** ma kluczowe znaczenie. Z uwagi na fakt, że w literaturze fachowej funkcjonują różnorodne wersje znaczeniowe konieczna okazała się wnikliwa analiza i ocena tego pojęcia. Dodać przy tym należy, że zakres oraz treść tego pojęcia w istotny sposób rzutuje na problemy operacyjnego rozwinięcia sił.

Rozpatrywania dotyczące terminu możliwości bojowe należy rozpocząć od usytuowania go w zbiorach pojęć o szerszym znaczeniu.

Po pierwsze – **możliwości bojowe** są elementem, częścią **ogólnych możliwości** danego systemu walki np. pojedynczego żołnierza (środką walki) pododdziału, oddziału czy związku. Warto jednak zauważyć, że **tylko systemy**, których głównym przeznaczeniem jest zastosowanie w walce zbrojnej mają **właściwości bojowe**, tj. zdolności rażenia (niszczenia) itp. Na przykład, zarówno czołg i samochód ciężarowy mają możliwości manewrowe i transportowe, lecz jedynie czołg wyposażony jest w uzbrojenie, którego właściwości powodują, że jest on środkiem walki przeznaczonym do wykonania zadań stricte bojowych.

Drugim kontekstem rozważań jest odniesienie do pojęć: potencjał wojenny i potencjał wojskowy (militarny). Definicje tych pojęć znajdują się w encyklopediach i słownikach terminów wojskowych, lecz brakuje obok nich terminu **potencjał bojowy**. Z kolei termin **możliwości bojowe** zawiera jedynie słownik

podstawowych terminów wojskowych, w którym określa się m.in.: **całokształt wskaźników charakteryzujących właściwości bojowe i możliwości techniczne pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych rodzajów wojsk** do wykonania określonych zadań bojowych. Możliwości bojowe zależą od stopnia ukończenia wojsk stanem osobowym, sprzętem bojowym, jego ilości i jakości oraz poziomu wyszkolenia”.¹⁹ Zawartość merytoryczna tej definicji budzi szereg wątpliwości, jednak jej oryginalny charakter spowodował, że została ona zacytowana w całości. W tym miejscu można zadać bowiem pytanie: czy pojedynczy uzbrojony żołnierz posiada możliwości bojowe?

Niezwykle ważnym problemem jest pytanie o zakres znaczeniowy pojęcia potencjał bojowy, którym posługuje się wielu teoretyków wojskowych w publikacjach dotyczących między innymi modelowania walki zbrojnej. Na przykład P. SIENKIEWICZ w ramach potencjału bojowego strony wyróżnia trzy jego elementy: potencjał ludzki, potencjał techniczny i potencjał dowodzenia.²⁰ Zagregowane możliwości bojowe (potencjały bojowe) stron pozwalają w procesie modelowania matematycznego ocenić, która ze stron w danym przedziale czasu (momencie) uzyskuje przewagę i powodzenie w walce. Przy takich założeniach zwycięstwo „odnosi” ta strona, której wyliczono wyższą wartość potencjału.

Przedstawione wyżej szerokie ujęcie potencjału bojowego jako wyznacznika wszystkich możliwości strony stanowi jednak znaczne uproszczenie w stosunku do rzeczywistości bojowej i doprowadza niejako do wyeliminowania potrzeby podjęcia walki zbrojnej, czyli potrzeby zweryfikowania wartości bojowej danej strony w ekstremalnych warunkach pola walki. Taki pogląd prezentują m.in. wybitni teoretycy strategii, wśród nich R. WRÓBLEWSKI, który ujmuje zagadnienia potencjału bojowego w znaczeniu dużo węższym.

Zwężenie znaczenia terminu potencjał bojowy sugeruje również praktyka dowodzenia, gdzie problem **mierzalności wartości bojowej środków walki**

¹⁹ Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.

²⁰ P. Sienkiewicz, Inżynieria systemów, Warszawa 1983, s. 280.

przeciwnika ma znaczenie fundamentalne. Przesądza bowiem o przewadze jednej ze stron jeszcze przed podjęciem działań bojowych.

Na konieczność ograniczenia znaczenia pojęcia potencjał bojowy wskazuje również podstawowa zasada prowadzenia walki „rycerskiej” – **zasad równości szans**.

W świetle przedstawionych wyżej dylematów oraz uwarunkowań natury praktycznej i teoretycznej proponuje się:

- po pierwsze: uznanie za **równoznaczniki** terminy – możliwości bojowe i potencjał bojowy;
- po drugie: uznanie, że **potencjał bojowy**, w świetle potencjału wojennego i wojskowego, wskazuje na sumaryczne możliwości bojowe tych sił, które dany dowódca (operacyjny) może wykorzystać do realizacji określonego **zadania bojowego**, tzn. zostały wydzielone do jego dyspozycji;
- po trzecie: uznanie, że potencjał bojowy określają (o potencjale bojowym stanowią) **właściwości bojowe broni**, która znajduje się w rękach żołnierzy, tzn. znajdującej się **na stanie bojowym**, danej strony walczącej.

Uznanie powyższych konstatacji za prawdziwe pociąga za sobą przyjęcie również następujących reguł:

- przy jednakowych jednostkowych potencjałach bojowych przewagę ogólną osiąga strona, która ma większy stan ilościowy;
- przy jednakowych jednostkowych potencjałach bojowych i równej ilości jednostek oraz jednakowych warunkach środowiska walki o przewadze (zwycięstwie) decyduje efektywność wykorzystania potencjału przez każdą ze stron.²¹

W świetle takiego rozumienia pojęcia potencjał bojowy należy wyeksponować podstawowe wskaźniki, które używane są do jego określenia. Wśród nich

na czoło wysuwa się **zasięg (donośność) rażenia**, drugim niezwykle ważnym wskaźnikiem jest siła (moc) rażenia mierzona najczęściej tzw. promieniem rażenia. Współcześnie niezwykle istotną właściwością broni są systemy naprowadzania na cel, których zróżnicowanie powoduje znaczące zmiany w ocenie wartości bojowej poszczególnych typów uzbrojenia. Specyficzne właściwości broni, które zwykle okryte są tajemnicą wojskową, wskazują jak wielki wpływ ma wartość potencjału bojowego. Do oceny potencjału bojowego przywiązuje się w praktyce dowodzenia wielkie znaczenie, o czym między innymi świadczy stosowanie różnego rodzaju metod jego weryfikacji. W ostatnim okresie wykorzystywane są w tym celu specjalne programy komputerowe, na przykład w SZ RP znalazła zastosowanie: „Uniwersalna metodyka oceny wartości bojowej uzbrojenia oraz potencjału bojowego związków taktycznych i operacyjnych sił zbrojnych”, którą wprowadził do użytku w 1993 r. szef Sztabu Generalnego WP.

Zaznaczyć jednak należy, że wyścig technologiczny w produkcji uzbrojenia spowodował tak wysoką specjalizację środków walki, że każda broń, a nawet właściwości tej broni niezwłocznie powoduje skonstruowanie odpowiedniej antybroni. Pociąga to za sobą pogłębienie zjawiska **nierekompensowalności** potencjałów bojowych, stąd próby tzw. kompleksowej oceny możliwości bojowych²² mają wartość jedynie szacunkową i w praktyce operacyjnej nie znajdują szerszego zastosowania.

Ocena rzeczywistej wartości potencjału bojowego przeciwnika stanowi podstawę do oceny **potrzeb bojowych wojsk własnych**. Te zaś potrzeby, które w nomenklaturze NATO określa się mianem – **warunki militarne (wojskowe)** powinny być w pierwszym rzędzie uwzględnione w procesie planowania operacyjnego. Prowadzą one do ustalenia: jakie siły należy wydzielić do realizacji określonego zadania bojowego (dla osiągnięcia określonego celu strategiczne-

²¹ Por. R. Wróblewski, op. cit., s. 83.

²² Polegają one na sprowadzeniu wartości każdego rodzaju uzbrojenia do poziomu tzw. jednolitej jednostki przeliczeniowej (w tej roli wykorzystywano np. czołg T-55).

go?)? Kierować się przy tym należy regułą, że **możliwości bojowe (potencjał bojowy)** powinny być **co najmniej równe**, wynikającym z danego zadania bojowego – **potrzebom bojowym**.

W podsumowaniu rozważań dotyczących potencjału bojowego wojsk własnych podkreślić należy, że dowódca nie ma wpływu na wielkość potencjału bojowego, gdyż zależy on od ilości i jakości sił wydzielonych do jego dyspozycji, czyli od ich stanu bojowego. Dokonanie jednak właściwej oceny możliwości wojsk własnych pozwala na użycie tych sił zgodnie z przeznaczeniem i w sposób efektywny. Kategoria potencjału bojowego odzwierciedla zatem rzeczywistą **operacyjną wartość podstawowego czynnika operacyjnego, jakim są siły**.

Z powyższych rozważań wynika, że potencjału bojowego nie można utożsamiać z potencjałem wojskowym (militarnym), na który składa się: „ogół możliwości w zakresie prowadzenia walki zbrojnej przez państwo (lub koalicję państw), które bezpośrednio decydują o losach wojny. Wielkość potencjału wojskowego określa czynnik osobowy, tzn. siły zbrojne i przeszkolone rezerwy oraz rzeczowy, do którego zalicza się zapasy środków walki i zabezpieczenia materiałowo-technicznego oraz urządzenia wchodzące w skład infrastruktury wojskowej (porty wojenne, lotniska, wyrzutnie raketowe, magazyny wojskowe, koszary itp.).²³ Potencjał wojskowy stanowi część ogólnego potencjału wojennego państwa. Dysponentem potencjału wojennego są najwyższe władze polityczne państwa (koalicji), o wykorzystaniu potencjału wojskowego decydują z kolei najwyższe władze wojskowe (kierownictwo resortu obrony narodowej), natomiast o sposobie użycia sił zbrojnych w konkretnej operacji, czyli o wykorzystaniu potencjału bojowego rozstrzyga dowódca operacyjny w swoim planie operacji.

W tym kontekście potencjał wojenny odzwierciedla możliwości prowadzenia wojny, potencjał wojskowy – możliwości prowadzenia walki zbrojnej, a potencjał bojowy wskazuje na możliwości wykonania konkretnego zadania bo-

²³ Mała encyklopedia wojskowa, t. 2, Warszawa 1970, s. 761.

jowego (osiągnięcie celu operacyjnego i strategicznego). Te zależności przedstawiono poglądowo na schemacie ideowym, który zawiera załącznik 3.

Na sposób wykorzystania potencjału bojowego trzeba zatem spojrzeć przez pryzmat pozostałych czynników operacyjnych, tj. **czasu i miejsca (prze-strzeni)**.

W kontekście **czasu** właściwością sił zbrojnych jest kategoria – **gotowości bojowej**. Pojęcie to wzbudza zarówno w teorii jak i w praktyce dowodzenia liczne kontrowersje. Ich podłoże stanowią najprawdopodobniej nieprecyzyjne definicje tego terminu w słownikach i leksykonach wojskowych. Dodatkowym źródłem nieporozumień jest kwalifikowanie tych kategorii do grona zasad sztuki wojennej. W latach siedemdziesiątych K. NOŻKO **gotowość bojową** zaliczał do zasad sztuki wojennej,²⁴ natomiast w okresie lat dziewięćdziesiątych w siłach zbrojnych RP preferowano zasadę – **zdolności bojowej**.²⁵ W praktyce prowadziło to do wielu nieporozumień, szczególnie na płaszczyźnie dydaktycznej. Stąd, pojęcie **gotowości bojowej** stanowiło przedmiot wszechstronnej analizy i oceny w procesie badawczym. Chodziło przede wszystkim o wygenerowanie istotnych treści, które odnoszą się do terminu – **gotowość bojowa**. Warto przy tym zaznaczyć, że tego zadania nie ułatwiały niezbyt szczęśliwe określenia zastosowane w dotychczasowych definicjach, np. **gotowością bojową** określa się: „**zdolność** wojsk do podjęcia w określonym czasie działań bojowych”, a z kolei przez **zdolność bojową** rozumie się: „**gotowość** pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych i operacyjnych do prowadzenia działań bojowych oraz wykonania postawionych zadań”.²⁶

W świetle powyższych uwarunkowań należy dokonać porównania jakościowego kategorii zdolności i gotowości bojowej. Jak na początku tego rozdziału wykazano zdolność bojową określa przede wszystkim ilość ludzi i sprzętu bojowego w danej strukturze organizacyjnej sił zbrojnych, która nazywana jest

²⁴ K. Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973, s. 146.

²⁵ Por. Regulamin działań Wojsk Lądowych, cz. I, Warszawa 1994.

²⁶ Por. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.

stanem bojowym. Ich możliwości bojowe (potencjał bojowy) może być spożytkowany wówczas, gdy będą to siły odpowiednio wyszkolone do zastosowania w walce zbrojnej. Celem szkolenia wojskowego jest przede wszystkim doprowadzenie sił zbrojnych do osiągnięcia gotowości do użycia w walce, czyli uzyskania **gotowości bojowej**. Kategoria ta odzwierciedla nie tylko stopień wyszkolenia, lecz również walory moralne wojsk, ich chęć podjęcia walki. **Gotowość bojową** mierzy się w **jednostkach czasu**. Stopień gotowości bojowej jest wyższy, gdy czas podjęcia działań jest krótszy. Warto przy tym zauważyć, że oprócz wyszkolenia o poziomie gotowości decyduje stan zapasów materiałowych i zaopatrzenie w środki walki, przede wszystkim w amunicję i paliwo, a także żywność i jakość umundurowania, szczególnie w okresie zimowym.

Gotowość bojową żołnierze (wojska) uzyskują w wyniku zabiegów o **charakterze organizacyjnym**, np. odpoczynek, wydanie gorącej strawy (racji żywnościowych), uzupełnianie paliwa. Stopień gotowości bojowej spada w wyniku **normalnej eksploatacji** ludzi i sprzętu bojowego.²⁷ Pokazuje ta właściwość istotną **różnicę** pomiędzy **kategorią gotowości** a **zdolności bojowej**. Podkreślić przy tym należy, że polega ona również na tym, iż dowódca nie ma wpływu bezpośredniego na stan zdolności bojowej swoich sił, natomiast może wpływać na **stopień gotowości bojowej** i jest to pierwsza z jego głównych funkcji realizowana przy pomocy oficerów pionu operacyjnego – G/S/3.

Osiągnięcie gotowości bojowej oraz jej ciągłe odtwarzanie w toku działań stanowi pierwszy, choć nie jedyny warunek bojowego użycia danego komponentu sił zbrojnych. Trzeba jednak podkreślić, że warunkiem efektywnego wykorzystania ich **potencjału bojowego** jest sprawność wszystkich systemów, nie tylko systemów rażenia, ale przede wszystkim systemu dowodzenia i rozpoznania.

Reasumując, w tym miejscu dotychczasowe rozważania trzeba zwrócić uwagę, że **osiągnięcie gotowości bojowej** do realizacji określonego **zadania**

²⁷ Natomiast zdolność bojową tracą w wyniku rażącego działania nieprzyjaciela.

bojowego jest **pierwszoplanową** formą zastosowania **czynnika czasu** w walce zbrojnej. Kolejne formy przejawiania się tego czynnika w toku działań bojowych to osiągnięcie **synchronizacji** wysiłków rodzajów sił zbrojnych i wojsk oraz uzyskanie efekty **synergii**.

3. UWARUNKOWANIA UŻYCIA SIŁ ZBROJNYCH W WALCE ZBROJNEJ

Prezentowane w poprzednim rozdziale wyniki badań dotyczyły **dwóch czynników operacyjnych**, tj. **sił** i **czasu**. Wykazano między innymi, że wskaźnikiem wartości bojowej (miernikiem) **sił** jest ich **potencjał bojowy**, tzn. **możliwości bojowe**. Odzwierciedlają one **zakres zadań bojowych**, które określone siły mogą wykonać na polu walki. Bojowe zastosowanie sił zbrojnych polega bowiem na efektywnym wykorzystaniu potencjału bojowego poprzez sprawną realizację tych zadań. Jako **pierwszy warunek** wskazano osiągnięcie **przez siły zbrojne gotowości bojowej** do wykonywania zadań, która polega przede wszystkim na umiejętności wykorzystania możliwości bojowych (posiadanego potencjału bojowego) broni, czyli na wysokim poziomie wyszkolenia bojowego. Sprawność posługiwania się bronią to możliwość szybszego oddania strzału, to możliwość uzyskania nad nim przewagi w czasie, stąd **proces osiągania gotowości** uznać należy za formę **praktycznego zastosowania czynnika czasu** w konfrontacji zbrojnej.

Posługując się dalej przykładem pojedynku trzeba wskazać jednak na **trzeci czynnik**, który warunkuje ostatecznie bojowe starcie. Jest nim **miejsce (położenie)**, odległość na jaką trzeba zbliżyć się do przeciwnika, aby go skutecznie porazić. Wyniki analizy wpływu czynnika miejsca (przestrzeni) zostały zawarte w tym rozdziale.

Rozważania dotyczące użycia sił zbrojnych w walce oparte zostały na następujących głównych założeniach:

- po pierwsze: użycia (bojowego, operacyjnego) własnych sił zbrojnych nie warunkuje stan stosunków politycznych pomiędzy państwami (koalicjami państw), lecz oznaki wskazujące na rzeczywiste zagrożenie zastosowaniem siły zbrojnej przez potencjalnego przeciwnika;

- po drugie: w każdym przypadku o użyciu (zastosowaniu bojowym, operacyjnym) części lub całości sił zbrojnych decydują organy kierowania strategicznego (władze polityczne państwa lub koalicji).

W świetle powyższych założeń konieczne jest wygenerowanie warunków o charakterze organizacyjnym, od których spełnienia uzależnione jest efektywne wykorzystanie sił zbrojnych.

Pierwszoplanowym zadaniem, które **kierownictwo strategiczne** zobowiązane jest zrealizować, to zorganizowanie systemu dowodzenia siłami zbrojnymi. System ten powinien zapewnić warunki dowodzenia w każdej sytuacji w okresie pokoju, zagrożenia (kryzysu) i wojny.²⁸ W opinii niezależnych analityków wojskowych wyższość systemu dowodzenia NATO nad systemem dowodzenia Układu Warszawskiego polegała m.in. na tym, że system dowodzenia strategicznego NATO **był cały czas rozwinięty** i utrzymywany w pełnej gotowości do działania.²⁹ Stąd pogląd, że tzw. wojenny system dowodzenia można organizować doraźnie (w przypadku zagrożenia) uznać trzeba za przestarzały lub co najmniej nieprzystający do współczesnych wymagań dowodzenia siłami połączonymi w operacji. Sprawny system dowodzenia umożliwia bowiem **szybką (natychmiastową) reakcję bojową** w przypadku zagrożenia. Warto przy tym zaznaczyć, że wymagania te spełniają aktualnie zorganizowane systemy dowodzenia NATO oraz czołowych państw m.in. USA.

Kolejnym zadaniem, które jednocześnie warunkuje użycie sił zbrojnych jest sprawność systemu rozpoznania wojskowego. We współczesnych, najnowocześniejszych rozwiązaniach praktycznych podsystem rozpoznania stanowi element zintegrowanego systemu dowodzenia i kierowania, który w nomenklaturze NATO określa się akronimem – C³I (Command, Control Communications and Intelligence). Podstawową funkcją systemu rozpoznania jest przede wszyst-

²⁸ Szerzej na temat wymagań dot. systemu dowodzenia w oprac. zbiorowym pt.: Struktura organizacyjno-funkcjonalna zintegrowanego systemu dowodzenia SZ RP, Warszawa 1997.

²⁹ Por. J. Hines, P. Petersen, Is NATO thinking too small, International Defense Review 1986, nr 5.

kim dostarczenie wiarygodnych informacji o położeniu sił i obiektów przeciwnika oraz ewentualnym sposobie ich wykorzystania bojowego.

Powyższe warunki organizacyjne umożliwiają racjonalne wykorzystanie własnych sił zbrojnych, które powinny: **posiadać pełną zdolność bojową** tzn. stan bojowy zapewniający wykorzystanie potencjału bojowego (możliwości bojowych) **odpowiedni stopień gotowości bojowej** oraz które **muszą** znajdować (znaleźć się) w **położeniu (w miejscu)**, z którego **ten potencjał** można efektywnie wykorzystać. Oznacza to, że aby doszło do starcia muszą być zastosowane trzy czynniki: **siły, czasu i miejsca (przestrzeni)**. Wniosek ten upoważnia do próby sformułowania odpowiedzi na pytanie o istotę i cel operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

3.1. Istota, cel i wymagania operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych

Rozpatrywania istoty operacyjnego rozwinięcia rozpocząć należy od przypomnienia poruszonego sygnałnie w poprzednim rozdziale problemu rozwinięcia mobilizacyjnego, które oznacza doprowadzanie sił zbrojnych do stanu bojowego czasu „W”, tzn. do ukompletowania zgodnego z potrzebami bojowego zastosowania danego rodzaju sił. Z uwagi na to, że organizatorem **rozwinięcia mobilizacyjnego** jest kierownictwo strategiczne, a także wagę decyzji dotyczących tego procesu uznać można ten rodzaj rozwinięcia za **rozwinięcie strategiczne**, tj. **rozwinięcie do wojny**.

Przedmiotem naszych szczegółowych rozpatrywań jest **rozwinięcie operacyjne**, które stanowi formę **rozwinięcia do walki zbrojnej**. Porównać je można z **przyjęciem postawy bokserskiej**, której nie przyjmuje zawodnik w narożniku, lecz wówczas gdy zbliży się do przeciwnika na zasięg ramion i pięści. Bokser – może mieć **silny cios (potencjał)**, lecz aby go skutecznie **zadać przeciwnikowi** musi znaleźć się w odpowiednim **miejscu i zadać go w odpowiednim czasie**.

To pogładowe porównanie do walki bokserskiej oddaje również istotę i powiązanie trzech czynników walki zbrojnej: **sił**, których **potencjał bojowy** można wykorzystać pod warunkiem znalezienia się w **takim położeniu (miejscu)**, które pozwala skutecznie razić przeciwnika. **Operacyjnie rozwinać siły**, tzn. **rozmieścić** je tak, aby mogły być **operacyjnie użyte (wykorzystane)**. Zaś **operacyjne rozwinięcie i operacyjne użycie** to równoznacznik **bojowego rozwinięcia i bojowego użycia**, a obie te pary terminów nie oznaczają nic innego jak tylko – **rozwinięcie do walki i użycie (wykorzystanie) w walce**, a wyrażając się bardziej precyzyjnie **rozwinięcie do określonych form planowanych działań zbrojnych**.

Jak wynika z powyższej interpretacji kategoria **operacyjnego rozwinięcia** związana jest integralnie z określonym **miejscem (przestrzenią)**, które stanowi element całego obszaru, na którym walka zbrojna się toczy, tzn. z **teatrem działań wojennych**. Zatem mówiąc o **operacyjnym rozwinięciu** mówimy zawsze o **rozmieszczeniu określonych sił zbrojnych na teatrze działań wojennych** (regionie strategicznym). O rozmieszczeniu sił w określonym rejonie (obszarze) **na teatrze działań wojennych** (regionie strategicznym) decyduje dowódca tego teatru, czyli dowódca strategiczny, natomiast decyzje o tym: **jakie siły zbrojne** zostaną do działania na **określonym teatrze (regionie) wydzielone** lub jakie siły na tym teatrze należy **mobilizacyjnie rozwinąć** decyduje kierownictwo strategiczne. Z tego względu problem koncepcji rozwinięcia połączonych sił zbrojnych na teatrze działań, który znajdujesz się niejako **na styku kompetencji organów kierowania i dowodzenia** ma tak złożony charakter, co znajduje odzwierciedlenie w ostatnim rozdziale poświęconym przygotowaniu połączonej operacji obronnej.

Na tle tych ogólnych konstatacji można sprecyzować **istotę operacyjnego rozwinięcia** w sposób następujący:

- **operacyjne rozwinięcie**: oznacza **pierwsze (wyjściowe) położenie (dyslokację) sił zbrojnych** do operacji (lub innej formy walki zbrojnej), które umożliwia efektywne **wykorzystanie ich potencjału bojowego**;³⁰
- **operacyjne rozwinięcie sił** jest zatem praktycznym zastosowaniem przez dowódcę **czynnika operacyjnego** o nazwie – **miejsce (przestrzeń)**, które ogólnie można określić mianem: **rozmieszczenia w rejonie (obszarze) operacyjnego użycia (przeznaczenia)**.

Od tak sformułowanej istoty operacyjnego rozwinięcia już tylko krok do sformułowania celu, który może mieć charakter dalekosiężny tzn. że **celem ope-**

³⁰ Poglądowo miejsce operacyjnego rozwinięcia na tle czynników operacyjnych przedstawiono na schemacie ideowym w załączniku 4.

racyjnego rozwinięcia jest **zapewnienie warunków sprawnego i dogodnego operacyjnego użycia sił** lub **bliższy**, który znajduje się m.in. w definicja zawartych w leksykonie i słowniku podstawowych terminów wojskowych³¹ polegający na przyjęciu przez wojska **ugrupowania operacyjnego**, które umożliwia efektywne wykorzystanie potencjału bojowego w początkowej fazie operacji.

Wymagania, które powinno spełniać to ugrupowanie odzwierciedlają podstawowe **wymagania**, którym powinny odpowiadać **wszystkie formy operacyjnego rozwinięcia**. Do zasadniczych zalicza się najczęściej **zabezpieczenie przed możliwością zaskoczenia przez nieprzyjaciela**, które m.in. osiąga się poprzez odpowiednią **osłonę i ochronę (bezpieczeństwo)**. Zwraca się również uwagę na ścisły związek operacyjnego rozwinięcia, czyli czynnika przestrzennego (miejsca) z czynnikiem **czasu**, którego efektywne wykorzystanie polega na **uprzedzeniu przeciwnika** i wykonaniu uderzenia wcześniej niż on. Oznacza to, że **dobrze zorganizowane operacyjne rozwinięcie** pozwolić powinno na uzyskanie nad przeciwnikiem **przewagi nie tylko w położeniu, ale również w czasie**.

W kolejnych częściach tego rozdziału przedstawione zostaną poruszone w tym miejscu zagadnienia na tle doświadczeń historycznych oraz w kontekście współczesnych właściwości rodzajów sił zbrojnych. Wnioski z tych analiz pozwoliły na wypracowanie podstawowych założeń koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił do połączonej operacji obronnej, które zaprezentowano w następnym rozdziale.

³¹ Por. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.

3.2. Doświadczenia historyczne rozwijania sił zbrojnych

Założenia hipotezy roboczej dotyczące istoty, celu oraz wymagań operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych, podano pierwszej weryfikacji poprzez analizę doświadczeń z historii sztuki wojennej.

W procesie badawczym wykorzystane zostały m.in. wyniki badań czołowych, polskich teoretyków wojskowych zajmujących się problematyką początkowego okresu wojny, a także inne materiały źródłowe zawierające informacje dotyczące zagadnień rozwijania sił zbrojnych.

W świetle zgromadzonego materiału analitycznego, po przeprowadzeniu wstępnej oceny, okazało się, że problematykę rozwijania sił zbrojnych począwszy od okresu wojen napoleońskich kojarzono przede wszystkim z **wojskami lądowymi**.

Do czasu zakończenia II wojny światowej siły lądowe stanowiły bowiem dominujący komponent prawie wszystkich armii. Wyjątki dotyczyły sił zbrojnych państw o kolonialnej prowienencji, przede wszystkim Wielkiej Brytanii. Pobieżna analiza wykazała również, że proces rozwijania sił zbrojnych znajdował się zawsze w sferze zainteresowania kierownictwa wojny i obejmował w pierwszej kolejności **rozwinięcie mobilizacyjne**. Sprawność systemu mobilizacyjnego poszczególnych państw w dużym stopniu decydowała o możliwościach wyprzedzenia potencjalnego przeciwnika w operacyjnym rozwinięciu i uzyskaniu zaskoczenia w początkowej fazie pierwszych dni operacji.

Do pierwszej wojny światowej podstawową formą **operacyjnego rozwinięcia sił** było zajęcie przez pierwszorzutowe armie (związki operacyjne) **rejonów koncentracji**, które wybierano w odległości zapewniającej bezkolizyjnie wprowadzenie sił do **bitwy**.

Rejony koncentracji armii były do czasu wojny francusko-pruskiej 1870 r. również rejonami mobilizacji. Zdaniem wielu historyków wojskowości zwycięstwo w tej wojnie Prusy zawdzięczają przede wszystkim **nowoczesnemu systemowi mobilizacyjnemu**, którego istota polegała na tym, że wojska w **pierwszej kolejności doprowadzano do pełnej gotowości** w rejonach stałej dyslokacji, a następnie **przegrupowywano zwarte jednostki** do rejonów koncentracji, z których w krótkim czasie mogły przejść do zorganizowanych działań bojowych. Warto przy tym podkreślić, że do przesunięcia sił na front wykorzystano na wielką skalę transport kolejowy. W efekcie po 20 dniach od ogłoszenia mobilizacji prawie półmilionowa armia pruska przekroczyła granicę Francji. W tym czasie wojska francuskie realizowały przedsięwzięcia mobilizacyjne w sposób tradycyjny, co doprowadziło do bałaganu w rejonach koncentracji i niemożliwości sprawnego przejścia do obrony przez ich oddziały i związki taktyczne. Przykładem dezorganizacji panującej w szeregach francuskich było wysłanie znanych z bitności żuawów (górali algierskich), skoncentrowanych nad Marną, po ekwipunek do magazynów w Algierii. Przypadki poszukiwania swoich dywizji przez generałów nie były odosobnione, a braki w zaopatrzeniu dodatkowo pogłębiały panujący chaos. Przygotowani zaś do zwycięskiej wojny oficerowie francuscy mieli tylko mapy Niemiec. Do klęski Francji przyczyniło się także niesprawne dowodzenie, które sprawował osobiście niedołężny i chory cesarz Napoleon III. Natomiast faktyczne dowodzenie wojskami pruskimi spoczywało w rękach feldmarszałka Moltkego, którego precyzyjnie opracowane plany operacji były konsekwentnie realizowane. Warto przypomnieć, że zwycięstwo w wojnie z Francją doprowadziło do zjednoczenia Niemiec pod berłem pruskim i utworzenia 18 stycznia 1871 r. Cesarstwa Niemieckiego.

W okresie poprzedzającym wybuch I wojny światowej we wszystkich czołowych państwach europejskich zastosowane zostały nowoczesne metody mobilizacyjnego rozwinięcia. Szczególnie Francja wyciągnęła wnioski z doświadczeń wojennych, stąd między innymi niemiecki sztab generalny, nie wi-

dząc możliwości wyprzedzenia armii francuskiej w rozwinięciu sił, opracował plan uderzenia przez terytorium Belgii.

Przebieg działań w początkowym okresie I wojny światowej potwierdził istotny wpływ koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił na powodzenie w pierwszych operacjach. Zwraca uwagę fakt, że podstawą planowania operacyjnego rozwinięcia był termin wypowiedzenia wojny, który zwykle zbiegał się z przekroczeniem granic wrogiego państwa. Siły zbrojne były rozwijane jawnie, przy czym każda strona dążyła do wyprzedzenia przeciwnika, głównie poprzez umiejętne zorganizowanie przewozów operacyjnych. Inicjatywę w pierwszych operacjach uzyskiwała zwykle ta strona, której udało się zgromadzić na wybranym kierunku przeważające siły i wcześniej przejść do zdecydowanych działań zaczepnych. Przykładem takich działań był między innymi sukces 1 armii rosyjskiej pod Gąbinem w dniach 20-21 sierpnia 1914 r. w bitwie spotkaniowej z wojskami 8 armii niemieckiej.

Doświadczenia z pierwszych dni I wojny światowej potwierdziły znaczenie osłony operacyjnego rozwinięcia sił głównych. Zadania te realizowały tzw. siły osłonowe, które osiągały pełną gotowość bojową przed wypowiedzeniem wojny i ogłoszeniem powszechnej mobilizacji. W tym celu między innymi siły osłonowe mobilizowano zwykle w sposób skryty. Również efektywność działań sił osłonowych w tzw. bitwie granicznej wywierała istotny wpływ na warunki wprowadzenia do bitwy sił głównych na poszczególnych kierunkach operacyjnych.

Ze względu na mały zasięg środków rażenia w okresie I wojny światowej nie było problemów z rozwijaniem mobilizacyjnym i operacyjnym kolejnych sił w czasie prowadzonych na frontach operacji. Zakres przedsięwzięć mobilizacyjnych oraz sposób operacyjnego rozwijania wojsk uzależniony był w dużym stopniu od potencjału obronnego państwa, a także, na co trzeba zwrócić szczególną uwagę, od zakresu zrealizowanych **przed wybuchem wojny zadań operacyjnego przygotowania teatrów działań wojennych**. Trzeba bowiem pod-

kreślić, że na zwiększenie możliwości manewrowych wojsk niemieckich, które sprawnie przegrupowywano **po wewnętrznych liniach operacyjnych**, miała istotny wpływ w **rozbudowa sieci kolejowej** zgodnie z wymaganiami transportu operacyjnego w myśl koncepcji operacyjnego użycia sił zbrojnych.

Doświadczenia uzyskane w okresie I wojny światowej potwierdziły znaczenie sprawnego przebiegu operacyjnego rozwinięcia dla osiągnięcia sukcesów w pierwszych operacjach początkowego okresu wojny. Jednak brak środków rażenia o strategicznym znaczeniu spowodował, że proces ten nie miał istotnego wpływu na całokształt przebiegu działań wojennych i ich wyniki. Zakończenie wojny spowodowane zostało przede wszystkim wyczerpaniem potencjałów wojennych przeciwstawnych koalicji, a nie znaczącymi sukcesami na froncie.

Wnioski z doświadczeń okresu I wojny światowej, w której obrona stała się dominującym rodzajem działań, szczególnie we francuskiej sztuce wojennej, doprowadziły do budowy „Linii Maginota”. Zbudowany wzdłuż granicy francusko-niemieckiej system umocnień stałych miał zapewnić Francji przede wszystkim komfortowe warunki operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych do strategicznej operacji obronnej. Warto przy tym skonfrontować tę formę osłony i obrony zastosowaną przez armię francuską z poglądami polskich teoretyków okresu międzywojennego, którzy w „Encyklopedii Wojskowej” pod redakcją mjr. Ottona Laskowskiego tak definiują **operacyjne rozwinięcie sił**: „niem. Bereitstellung i Vormarsch; ros. стратегическое развёртывание армий; fr. déploiement stratégique) – **podstawowe** ugrupowanie sił dla rozpoczęcia właściwych działań w każdej operacji wojennej. **Wszelkie błędy**, popełnione w stosunku do **operacyjnego rozwinięcia sił niejednokrotnie nie dadzą się poprawić podczas rozwijających się działań**. Operacyjne rozwinięcie sił musi być **zabezpieczone przed możliwością zaskoczenia** przez nieprzyjaciela, musi być dokonane w warunkach sprzyjających odnośnie stosunku wzajemnych sił przeciwników, obszarów (przestrzeni) i czasu. Zabezpieczenie przed skutkami zaskoczenia, czyli **bezpieczeństwo operacyjnego rozwinięcia sił** osiągnie się przed obranie

obszaru, który chroniony bezpośrednio, pośrednio, lub warunkami terenu uniemożliwi wywarcie ujemnych skutków przez wcześniejsze działanie nieprzyjaciela. Często bezpieczeństwo operacyjnego rozwinięcia sił osiąga się przez przestrzeń, oddzielającą obszar operacyjnego rozwinięcia sił od możliwych podstaw działania sił nieprzyjaciela. Operacyjne rozwinięcie sił winno być dokonane **na takim obszarze** (ach), które nie krępuje własnej **swobody działania**, chroniąc równocześnie własne linie komunikacyjne. Poza tym operacyjne rozwinięcie sił winno dążyć **do wygrania na czasie, aby w ten sposób móc zaskoczyć** nieprzygotowanego jeszcze przeciwnika. Operacyjne rozwinięcie sił może być dokonane równocześnie na jednym lub kilku teatrach działań wojennych. Istota zagadnienia pozostaje ta sama, należy tylko na teatrach drugorzędnych obarczać armie ograniczonymi celami oraz w miarę możliwości unikać osłabień teatrów pierwszorzędnych na koszt drugorzędnych. Operacyjne rozwinięcie sił może być dokonane kordonowo, poszczególnymi zgrupowaniami, pozostającymi w większym lub mniejszym oddaleniu siebie, w końcu w jednej grupie. W zasadzie **kordonowe operacyjne rozwinięcie jest zaprzeczeniem podstawowych zasad sztuki wojennej**. Operacyjne rozwinięcie sił w kilku zgrupowaniach jest dopuszczalne przy założeniu, że każde z poszczególnych zgrupowań nie będzie słabsze od przeciwstawnych sił nieprzyjaciela, względnie nie będzie zaprzeczało należycie rozumianej **zasadzie ekonomji sił**. W każdym jednak wypadku przestrzegane musi być ściśle współdziałanie operacyjne poszczególnych zgrupowań. Niekiedy okazać się może celowe operacyjne rozwinięcie sił w kilku zgrupowaniach dla celów demonstracyjnych. Wówczas, grożąc natarciem z kilku kierunków, zdezorientuje się nieprzyjaciela co do kierunku głównych działań. Obecnie, przy **potężnie rozwiniętej sieci kolejowej, szos i ogromnych zasobach samochodów ciężarowych**, tego rodzaju operacyjne rozwinięcie sił może w następstwach swych okazać się bardzo groźne – gdyż nieprzyjaciel, posiadając możliwości szybkiej koncentracji na kierunkach zagrożonych, może kolejno bić poszczególne zgrupowania. **Operacyjne rozwinięcie sił w jednej masie**

przy warunkach możliwości sprawnego dowodzenia nimi **pozostaje ideałem strategicznym**. Oczywiście, wydzielenie pewnych ugrupowań dla zadań drugorzędnych będzie koniecznością i nie będzie przeczyć zasadzie **ekonomji sił**.³²

Przedstawiony wyżej, w oryginalnej formie encyklopedyczny zapis pozwala ocenić stan wiedzy operacyjnej polskich specjalistów wojskowych z okresu międzywojennego w przededniu wybuchu II wojny światowej. Wskazuje on na cele operacyjnego rozwinięcia sił, a także zawiera wymagania dotyczące sposobu realizacji tych zamierzeń. Z treści tej definicji wynika, że odnoszą ją autorzy przede wszystkim do rozwinięcia wojsk lądowych.

Hitlerowskie Niemcy w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej zrealizowały szereg zamierzeń służących osiągnięciu zaskoczenia w pierwszych operacjach. Stosownie do planów operacyjnych konsekwentnie rozbudowywano infrastrukturę komunikacyjną teatru działań wojennych dla sprawnego przygotowania operacyjnego rozwinięcia sił. Jednocześnie utrzymywano w wojskach wysoką gotowość bojową, głównie w związkach taktycznych przewidywanych do działań w tzw. „armiach wtargnięcia”. W 1938 r. siły pierwszego rzutu strategicznego stanowiły 63 % całości sił zbrojnych, co pozwoliło 1 września 1939 r. wykonać uderzenie na Polskę siłami 51 dywizji.

Armia polska dysponowała danymi o przygotowaniach niemieckich wojsk do uderzenia jednak **względy polityczne** w dużym stopniu **spowodowały nie wykorzystanie możliwości rozwinięcia wszystkich planowanych sił**. Między innymi protest państw zachodnich wstrzymał mobilizację powszechną ogłoszoną 29 sierpnia 1939 r. Stąd też, w momencie agresji strona polska przeciwstawiła nieprzyjacielowi tylko 15 dywizji i 12 brygad, co dawało na wybranych kierunkach przygniatającą przewagę wojskom niemieckim.

Sukces w kampanii wrześniowej rozzuchwiał dowództwo hitlerowskie, które upewniło się o skuteczności koncepcji „wojny błyskawicznej” i przygotowało uderzenia na państwa zachodnie.

³² „Encyklopedia wojskowa” pod red. mjr. Ottona Laskowskiego, Warszawa 1937 (pisownia oryginalna).

Alianci zachodni mieli dogodne warunki rozwinięcia swoich sił zbrojnych już w okresie trwania kampanii wrześniowej, lecz sposób ich rozwinięcia oparty na „Linii Maginota” miał charakter „kordonowy”,³³ co w dużym stopniu przyczyniło się do klęski wojsk francuskich. Natomiast znaczenie koncepcji operacyjnego rozwinięcia, która **powinna być spójna z planem operacyjnego wykorzystania sił zbrojnych** doceniało dowództwo niemieckie, które przygotowało plan agresji na ZSRR. Obszarem operacyjnego rozwinięcia były tereny polskie, gdzie ześrodkowano w ciągu pięciu i pół miesiąca 168 dywizji pierwszego rzutu strategicznego, z których 142 dywizje stanowiły pierwszy rzut grup armii, co dało wskaźnik nasycenia operacyjnego – 19 km/dywizję.

Strona radziecka, między innymi wskutek błędnych założeń operacyjnych opartych na przestarzałej koncepcji „bitwy granicznej” sił osłonowych, nie zapewniła warunków rozwinięcia siłom głównym. Z tego między innymi względu przeciwdziałanie wojsk radzieckich nie miało w pełni zorganizowanego charakteru, co doprowadziło do utraty znacznej części terytorium ZSRR w początkowym okresie wojny.

Wnioski z doświadczeń II wojny światowej wskazują jednoznacznie na istotny związek operacyjnego rozwinięcia sił z sytuacją polityczną, która z kolei stymulowała pośrednio także rozwój sił zbrojnych, w tym ich stan w okresie pokoju. Potrzeby mobilizacyjnego rozwinięcia rodzajów sił zbrojnych wpływały natomiast w sposób bezpośredni na koncepcję operacyjnego rozwinięcia sił. W dalszym ciągu główny wysiłek operacyjnego rozwinięcia skierowany był na wojska lądowe. Sukcesy odnoszone w początkowym okresie wojny dzięki sprawności operacyjnego rozwinięcia potwierdzają pogląd, że jego głównym celem jest **efektywne wykorzystanie możliwości bojowych** (potencjału bojowego) w pierwszej fazie operacji.

Do historycznych już doświadczeń zaliczyć należy koncepcje operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych państw NATO i Układu Warszawskiego z okresu

³³ Por. z cytowaną definicją operacyjnego rozwinięcia sił.

tw. „zimnej wojny”. Jej istota polega m.in. na tym, że wszystkie siły o najwyższym potencjale bojowym były **operacyjnie rozwinięte** i przygotowane do **natychmiastowego podjęcia zbrojnych działań wojennych**. Dotyczy to potencjału sił strategicznych, sił powietrznych i marynarki wojennej, natomiast z wojsk lądowych rozwinięty był po obu stronach Łaby tzw. pierwszy rzut strategiczny, czyli fronty i grupy armii pierwszego rzutu. Rozwiązania te wskazują, że w okresie tym doceniano znaczenie tego czynnika operacyjnego i jego wpływ na sukcesy w początkowej fazie operacji. Materialne skutki realizacji koncepcji rozwinięcia operacyjnego odczuwalne są do dziś, także na obszarze RP w postaci obiektów rozbudowywanych pod kątem zapewnienia dogodnych warunków dla użycia i przegrupowania wojsk oraz dla zapewnienia bezpieczeństwa własnym siłom zbrojnym.

3.3. Współczesne właściwości użycia rodzajów sił zbrojnych

Celem prezentowanych w tej części rozdziału wyników badań jest wykazanie potrzeby **nowego spojrzenia na sposób operacyjnego rozwinięcia**, który w formie zsyntetyzowanej odzwierciedlać może jego **koncepcja**. Doświadczenia historyczne, a także współczesne wymagania potwierdziły bowiem aktualność **celu operacyjnego rozwinięcia** sił zbrojnych i wynikających z niego wymagań. W tych uwarunkowaniach dominujący wpływ na treść koncepcji rozwinięcia będą wywierały właściwości poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, przede wszystkim w zakresie możliwości wykorzystania ich potencjału bojowego.

Skonstruowanie w okresie II wojny światowej bomby jądrowej i jej zastosowanie przez siły zbrojne Stanów Zjednoczonych AP w ostatnich dniach walki z wojskami Japonii, rozpoczęło kontynuowany po jej zakończeniu wyścig zbrojeń. W jego efekcie nastąpił dynamiczny rozwój nie tylko broni masowego rażenia, lecz przede wszystkim środków jej przenoszenia. Stymulował on rozwój w pierwszej kolejności lotnictwa strategicznego (bombowego), a następnie gwałtowny postęp w technice raketowej.

Przeobrażenia w technice wojskowej nie pozostają bez wpływu na **obszar walki zbrojnej**. Ograniczał się on w przeszłości przede wszystkim do **rejonu bitwy**, której rozmach ulegał stosunkowo niewielkim zmianom na przestrzeni dziejów oręża. W okresie pierwszej wojny strefa bezpośrednich działań nie przekraczała 15 km. Poza tą strefą nie były w zasadzie odczuwane skutki zbrojnych działań wojennych, gdyż dopiero pod koniec wojny w niewielkim zakresie zastosowano bojowe lotnictwo. W operacjach podczas II wojny światowej strefa bezpośrednich działań uległa znacznemu rozszerzeniu przede wszystkim w wyniku szerokiego użycia lotnictwa w walce. Zastosowanie lotnictwa bombowego

o zasięgu ponad 1000 km od linii styczności umożliwiało oddziaływanie na tzw. zaplecze sił zbrojnych, jednak do zakończenia wojny podział na obszar frontowy i zaplecza utrzymał się.

W stosunkowo krótkim czasie po zakończeniu II wojny niedawni sojusznicy rozpoczęli tzw. „zimną wojnę”, która polegała na uznaniu całego terytorium przeciwstawnych koalicji za obszar zbrojnych działań wojennych. Umożliwił to przede wszystkim gwałtowny rozwój środków walki, głównie broni masowego rażenia oraz jej raketowych nosicieli. W efekcie już na początku lat sześćdziesiątych obie strony dysponowały raketami międzykontynentalnymi drugiej generacji, które pozwalały razić dowolny obiekt potencjalnego przeciwnika. Dynamiczny rozwój broni o strategicznym przeznaczeniu spowodował takie **rozszerzenie przyszłego pola walki, że obszar teatrów działań wojennych niejako „pokrył się” z teatrem wojny**. W tej sytuacji w dużym stopniu ztracono również klasyczne znaczenie pojęcie – teatr działań wojennych, co szczególnie widać w amerykańskiej terminologii wojskowej, gdzie używa się nazwy „**teatr wojny**” (ang. Theater of War) dla określenia elementu obszaru odpowiedzialności dowódcy strategicznego (ang. Area of Responsibility).

Uwzględniając przedstawioną wyżej specyfikę praktycznych rozwiązań, stosowanych m.in. w amerykańskim systemie dowodzenia siłami zbrojnymi, w dalszym ciągu rozpatrywać teoretycznych **pojęcie teatru działań wojennych**³⁴ będzie stosowane dla określenia **największego obszaru przeznaczonego do prowadzenia** kampanii, operacji oraz innych form **walki zbrojnej**. Ze względu na środowisko wyróżnia się współcześnie dwa podstawowe rodzaje teatrów: lądowe i morskie. Podkreślić przy tym należy, że obejmują one również przestrzeń powietrzną nad lądami i morzami. Stosownie do tego podziału dowódcami teatrów działań wojennych (w klasycznym ujęciu), tj. dowódcami strategicznymi są zwykle dowódcy dwóch rodzajów sił: lądowych i morskich. Z uwagi jednak na charakter współczesnych i przyszłych operacji i konieczność wyko-

³⁴ Kategoria ta funkcjonuje w prawie międzynarodowym.

rzystania w nich coraz większego potencjału bojowego lotnictwa sił powietrznych organizowane są tzw. **zunifikowane dowództwa strategiczne**, których dowódcy spełniają najczęściej funkcję **dowódcy sił połączonych**. Natomiast **obszary odpowiedzialności** (ang. area of responsibility) wyznaczone tym dowódcom stanowią, w pewnym sensie, równoznacznik terminu – teatr działań wojennych. Znajdują one współcześnie zastosowanie m.in. w siłach zbrojnych Stanów Zjednoczonych AP oraz w Połączonych Siłach Zbrojnych NATO, gdzie jest obecnie wyznaczonych dwóch sojuszniczych dowódców strategicznych (SACLANT i SACEUR), którzy odpowiadają za obszary operacyjne na Atlantyku i w Europie. Warto w tym miejscu zauważyć, że dowódcy strategiczni (tj. tacy, którzy realizują cele strategiczne) wykorzystują do planowania kampanii i operacji sztukę operacyjną są niekiedy nazywani **dowódcami operacyjnymi**.³⁵

Oprócz regionalnych zunifikowanych dowództw strategicznych w siłach zbrojnych czołowych państw organizowane są dowództwa strategiczne o specjalnym przeznaczeniu. Są to zwykle dowództwa odpowiedzialne za komponenty strategiczne rodzajów sił zbrojnych. Na przykład w Siłach Zbrojnych Stanów Zjednoczonych utworzone zostały cztery dowództwa specjalne, które przeznaczone są do obrony powietrzno-kosmicznej, dowodzenia Strategicznymi Siłami Powietrznymi, kierowaniem działaniami zbrojnymi w kosmosie oraz do zarządzania strategicznym lotnictwem transportowym. Z wymienionych dowództw najważniejszą rolę operacyjną spełnia dowództwo strategicznych sił powietrznych (SAC). W jego dyspozycji tego organu dowodzenia znajdują się zasadnicze środki rażenia o strategicznym przeznaczeniu, tj. rakiety międzykontynentalne i bombowce strategiczne, które znajdują się na stanowiskach startowych w najwyższym stopniu gotowości bojowej.

Analiza uwarunkowań praktycznego zastosowania sił zbrojnych o strategicznym przeznaczeniu prowadzona w oparciu o dotychczasową i współczesną

³⁵ Przy szerokim rozumieniu pojęcia operacji, jako złożonej formy prowadzenia działań bojowych wszyscy dowódcy, którzy są organizatorami różnych form walki zbrojnej są **dowódcami operacyjnymi** (pion operacyjny – J/G/S/3).

praktykę dowodzenia w czołowych państwach doprowadza do niezwykle ważnych w kontekście problemów operacyjnego rozwinięcia, wniosków:

- po pierwsze: siły o **najwyższym** (w danych siłach zbrojnych) potencjale bojowym powinny znajdować się **na najwyższym poziomie operacyjnego rozwinięcia**;
- po drugie: pierwszoplanowym warunkiem bojowego użycia jakichkolwiek sił zbrojnych jest zorganizowanie stosownego systemu dowodzenia;
- po trzecie: warunkiem sprawnego działania systemu dowodzenia i rażenia jest **rozwinięcie systemu rozpoznania (adekwatnego do możliwości bojowych środków rażenia)**.

W świetle przedstawionych wyżej uwarunkowań, przy założeniu rozwinięcia systemu dowodzenia i rozpoznania (według nomenklatury amerykańskiej – C³: Command Control Communications and Intelligence) rozpatrzyć należy sposoby i formy operacyjnego rozwinięcia sił strategicznego przeznaczenia. Analiza stosowanych w tym zakresie rozwiązań wskazuje, że przestrzegane są w tym zakresie podstawowe wymagania dotyczące **osłony (bezpieczeństwa) i zapewnienia swobody działań**, a zasadniczym wskaźnikiem potencjału bojowego uwzględnianym podczas ustalania dyslokacji (rozmieszczenia, położenia) środków rażenia jest zasięg umożliwiający zniszczenie (obezwładnienie) wybranych celów (obiektów).

W odniesieniu do lotnictwa strategicznego najwyższą **formą operacyjnego rozwinięcia jest położenie dyżurowania w powietrzu**. Forma ta znajduje zastosowanie w większym lub mniejszym zakresie w zależności od oceny zagrożeń. Około 50 % samolotów lotnictwa bombowego utrzymuje się zwykle w położeniu **dyżurowania na lotniskach** w gotowości do startu w ciągu kilkunastu minut.

Najdogodniejsze właściwości dla operacyjnego rozwinięcia posiadają współcześnie **okręty podwodne** z napędem jądrowym, które wyposażone w ra-

kiety balistyczne przenoszące broń masowego rażenia (OPARB). Ich **obszarem operacyjnego** rozwinięcia są zwykle wody międzynarodowe oceanów i mórz. Pełnią one zwykle ciągłe dyżury bojowe w wyznaczonych rejonach operacyjnego rozwinięcia.

Na stanowiskach startowych (stałych lub ruchomych) znajdują się w położeniu bojowym rakiety balistyczne o międzykontynentalnym zasięgu, które już w 1965 r. posiadały kilkuminową gotowość do odpalenia (np. „Minute-man”).

Oprócz środków strategicznych o ofensywnym przeznaczeniu w **stanie operacyjnego rozwinięcia**, w gotowości do natychmiastowego użycia znajdują się współcześnie strategiczne systemy obrony powietrznej (w tym przeciwraкетowej), zarówno narodowe, jak i koalicyjne.

W świetle przedstawionej wyżej ogólnej charakterystyki sposobów i form operacyjnego rozwinięcia komponentów sił zbrojnych o strategicznym przeznaczeniu, niezależnie od ich formy organizacyjnej oraz sposobu dowodzenia (kierowania) można przyjąć, że siły te znajdują się we wszystkich państwach (koalicjach) w **stanie ciągłego operacyjnego rozwinięcia**. Oznacza to, że **ich położenie (dyslokacja)** umożliwia, przy zachowaniu **wymagań gotowości bojowej, niezwłoczne wykorzystanie potencjału bojowego**. Ta praktyka wskazuje również na prawidłowość (regułę) dotyczącą sposobu (koncepcji) operacyjnego rozwinięcia sił, która nakazuje – **w pierwszej kolejności rozwijać lub mieć rozwinięte siły o najwyższym potencjale bojowym** (ze względu na zasięg i moc środków rażenia).

Biorąc pod uwagę powyższą zasadę, istnieje potrzeba oceny właściwości, w świetle dwóch podstawowych wskaźników potencjału bojowego (manewrowości i siły rażenia) pozostałych sił znajdujących się współcześnie w składzie poszczególnych rodzajów sił zbrojnych.

Rewolucja naukowo-techniczna spowodowała największe zmiany przede wszystkim w lotnictwie, gdzie wprowadzanie napędu odrzutowego spowodo-

wało wyjątkowy skok jakościowy w zakresie możliwości bojowych. Podkreślić przy tym należy, że polegał on, nie tylko na wzroście możliwości manewrowych, ale równolegle zwiększano siłę rażenia uzbrojenia pokładowego samolotów bojowych. Warto przy tym zauważyć, że tzw. lotnictwo taktyczne z powodzeniem może dziś wykonywać zadania bojowe o operacyjnym, a niekiedy nawet strategicznym znaczeniu.

Zasadniczą formą operacyjnego rozwinięcia lotnictwa **sił powietrznych i marynarki wojennej** jest położenie dyżurowania na lotniskach (lotniskowcach). Formą najwyższą, ze względu na dogodność warunków zastosowania potencjału bojowego jest jednak **położenie dyżurowania w powietrzu**, które jest najczęściej stosowanym sposobem działań w lotnictwie myśliwskim. Ocena właściwości lotnictwa pod kątem spełnienia **wymagań operacyjnego rozwinięcia** w zakresie **osłony (bezpieczeństwa)** oraz **zapewnienia swobody działań** jest bardzo pozytywna, wręcz modelowa. Potwierdza ją coraz szersze zastosowanie lotnictwa w innych rodzajach sił zbrojnych, przede wszystkim w marynarce wojennej w której **zespoły lotniskowcowe** stanowią siły o **najwyższym poziomie operacyjnego rozwinięcia**.

Omawiając właściwości sił powietrznych podkreślić należy, że **przestrzeń powietrzna nie stanowi samodzielnego teatru działań wojennych**, stąd też komponenty sił powietrznych wchodzi zwykle w skład sił połączonych przeznaczonych do działania w określonym regionie (obszarze odpowiedzialności) strategicznym o lądowym lub morskim charakterze.

Przy rozpatrywaniu rejonów (obszarów) operacyjnego rozwinięcia sił powietrznych głównym wyznacznikiem jest **promień taktyczny samolotów**, który wynosi na przykład dla samolotów typu: Tornado (klucz) – 750 km, F-15 (klucz) – 750 km lub 1500 km, F-16 (klucz) od 420 km do 950 km. Dla porównania promień taktyczny samolotów znajdującym się na wyposażeniu WLiOP wynosi: MIG-29A (klucz) – 250-280 km, MIG-27bis (klucz) – 220-250 km, SU-22M4 (klucz) od 220 km do 660 km w zależności od rodzaju uzbrojenia.

Rozważania dotyczące możliwości bojowych sił powietrznych warto podsumować wyeksponowaniem niezwykle istotnej właściwości potencjałów bojowych rodzajów sił zbrojnych. Jest nią **nierekompensowalność**, która wynika przede wszystkim z charakteru środowiska walki zbrojnej. Oznacza to, że braków w potencjale lotnictwa nie można uzupełnić poprzez zwiększenie na przykład liczby czołgów. Uwaga ta ma istotne znaczenie, ze względu na próby uniwersalizacji potencjałów, które stosowano przede wszystkim w okresie funkcjonowania Układu Warszawskiego. Drugim powodem wyeksponowania nierekompensowalności **potencjałów** są tendencje do upraszczania obliczeń, szczególnie dla potrzeb modelowania zjawisk walki zbrojnej. Trzeba bowiem wyraźnie zaznaczyć, że wobec coraz bardziej rozwijającej się specjalizacji poszczególnych rodzajów uzbrojenia, a w tym przede wszystkim systemów naprowadzania pocisków na cel, zjawisko nierekompensowalności potencjałów bojowych będzie ulegało znaczącemu rozszerzeniu, także w ramach poszczególnych rodzajów wojsk. Wskazują na to między innymi doświadczenia z konfliktów lokalnych, w których pojedynki różnych typów czołgów miały jednostronny przebieg.³⁶

Oceny właściwości operacyjnego użycia sił marynarki wojennej dokonano w sposób bardzo ogólny ze względu na zwykle ograniczony jej udział w połączonej operacji obronnej. Niemniej dla pełnego obrazu warunków operacyjnego rozwinięcia w aspekcie teorii walki zbrojnej trzeba podkreślić, że **współczesne siły morskie mają najdogodniejsze warunki operacyjnego rozwinięcia**. Świadczą o tym między innymi praktyczne rozwiązania stosowane przez siły zbrojne Stanów Zjednoczonych, których siły morskie mają globalne zastosowanie przede wszystkim dzięki znakomitemu **systemowi operacyjnego rozwinięcia**. Oparty jest on przede wszystkim na systemie doskonale usytuowanych i

³⁶ Na przykład podczas operacji „Pustynna Burza” w 1991 r. żaden typ czołgu irackiego nie miał szans w starciu z M1A1 Abrams.

funkcjonujących baz morskich.³⁷ Amerykańskie siły morskie (USNavy) dysponują nie tylko wielkim potencjałem floty i lotnictwa morskiego, którego możliwości znacznie poszerza zastosowanie lotniskowców, lecz również tak znakomitym komponentem sił lądowych jakim jest piechota morska (USMarines). Opierając się na przykładzie amerykańskim można z całą stanowczością stwierdzić, że **siły marynarki wojennej każdego państwa**, które dysponuje dostępem do morza **powinny być w okresie pokoju rozwinięte operacyjnie niemal w 100 %**. Realizują one bowiem nie tylko niezwykle ważne zadania ochrony interesów gospodarczych państwa na morzu, lecz przede wszystkim zapewniają osłonę operacyjną od strony morza, a także ich wysoka gotowość umożliwić powinna niezwłoczne przejście do aktywnych form działań zbrojnych na morskim teatrze działań wojennych. Stąd też, dla okrętów bojowych ustalane są zwykle etaty uniwersalne – „P”/„W”, tzn. że siły morskie aby mogły się sprawnie operacyjnie rozwinąć (wyjść w morze) muszą wcześniej uzyskać pełną zdolność bojową, tj. powinny być **rozwinięte mobilizacyjne (stan bojowy – 100 %)**.

Analiza **właściwości wojsk lądowych** pod kątem ich potencjału bojowego wykazała, że w okresie od zakończenia II wojny światowej do czasów współczesnych nie nastąpiły w tym zakresie tak rewolucyjne zmiany, jak np. w lotnictwie, gdzie wprowadzono napęd odrzutowy. Bezpośrednio po zakończeniu wojny koreańskiej nastąpiło intensywne wyposażenie wojsk lądowych w broń raketową m.in. taktyczne pociski raketowe przystosowywano do przenoszenia ładunków jądrowych małej mocy. Zachwyty możliwościami broni jądrowej spowodował osłabienie tempa rozwoju broni konwencjonalnej głównie czołgów i artylerii. Dopiero odprężenie w stosunkach politycznych doprowadziło do zmian w koncepcjach strategicznych i uznania znaczenia działań konwencjonalnych w ewentualnym konflikcie zbrojnym. W tych warunkach nastąpił zdecydowany

³⁷ System baz wojskowych stosują wszystkie rodzaje sił zbrojnych, państw realizujących swoje interesy polityczne w wymiarze ponadnarodowym.

postęp w zakresie unowocześnienia uzbrojenia wojsk lądowych. Największe zmiany w tym zakresie stymulowały działania zbrojne podczas wojen na Półwyspie Indochińskim, gdzie wykorzystywano w działaniach bojowych przede wszystkim najnowszą raketową broń przeciwlotniczą. Do arsenału uzbrojenia sił lądowych weszły w tym okresie śmigłowce, których ogólny stan po stronie amerykańskiej wyniósł około 3500. W strukturze amerykańskiej dywizji kawalerii powietrznej wykorzystywane były śmigłowce szturmowe, głównie typu UH-1B/C.

Skuteczność działań bojowych z wykorzystaniem śmigłowców potwierdziły kolejne konflikty lokalne wpływając znacząco na ich rozwój. W 1976 r. wprowadzono na uzbrojenie armii Stanów Zjednoczonych typowy śmigłowiec szturmowy AH-1Q/S Hucy Cobra, a od 1980 r. wyprodukowano kolejną generację tego sprzętu AH-64 Apache. Zastosowanie śmigłowców transportowych spowodowało istotny wzrost możliwości działania wojsk lądowych w głębi przeciwnika. Wykorzystanie sił desantowo-szturmowych jest jednak ograniczone, zarówno względami operacyjnymi, jak i technicznymi. Stąd też, rozwój pozostałych środków walki, przede wszystkim czołgów i artylerii choć spowodował zwiększenie mocy bojowej (zdolności rażenia) nie doprowadził do gwałtownego zwiększenia manewrowości wojsk lądowych.

Również znaczące zwiększenie mocy bojowej sił lądowych, które uzyskiwano poprzez wprowadzanie kolejnych generacji środków wsparcia ogniowego, przede wszystkim raket taktycznych i taktyczno-operacyjnych oraz zastosowanie wielokrotnej wyrzutni raketowej typu MLRS (ang. Multiple Launch Rocket System) nie zredukowało dysproporcji pomiędzy możliwościami rażenia a możliwościami manewrowymi.

Konstatacja powyższych właściwości sił lądowych prowadzi do wniosku, że warunki i forma ich operacyjnego rozwinięcia nie uległa istotnym zmianom. W dalszym ciągu wojska lądowe muszą wyjść z rejonów stałej dyslokacji (koszar) i przegrupować się do rejonów, które wyznacza się w odległości zapew-

niającej rażenia potencjalnego przeciwnika. Obszary te, które określane są mianem – operacyjnego przeznaczenia, to podczas przygotowania operacji zaczepnych zwykle – **rejony wyjściowe**, a w przypadku operacji obronnych – strefy obrony. Głębokość poszczególnych stref (odległość rejonów) określa się przede wszystkim na podstawie podstawowego wskaźnika potencjału bojowego środków znajdujących się na danym szczeblu dowodzenia, tj. zasięgu (donośności) rażenia. Wynosi ona szacunkowo, licząc od przedniego skraju obronny (linii styczności): około 5 km dla batalionu, 12-15 km dla brygady, do 30 km dla dywizji, około 100 km dla korpusu. Obszar operacyjny wyższych związków operacyjnych uzależniony jest od ich składu bojowego i może wynosić od kilkuset do 1000 km.

Przykładowy wariant operacyjnego rozwinięcia sił lądowych na teatrze działań wojennych według nomenklatury obowiązującej w NATO przedstawiono na schemacie (załącznik 5). Podkreślić przy tym należy, że podział obszaru teatru odbywać się zwykle będzie z poszanowaniem **zasady jedności dowodzenia**. W myśl tej zasady: w jednym obszarze (rejonie) dowodzić sprawnie może tylko jeden dowódca. Zastosowanie się to tej dyrektywy ma współcześnie szczególnie istotne znaczenie podczas przygotowania operacji połączonej.

4. UWARUNKOWANIA UŻYCIA SIŁ ZBROJNYCH W OPERACJI

Wyniki najnowszych badań prowadzonych w obszarze podstawowych kategorii sztuki wojennej stanowią bazę teoretyczną, na której wspierają się rozważania dotyczące szczegółowych zjawisk militarnych. W tym kontekście uznano, że przedmiotem badań sztuki wojennej jest przede wszystkim **walka zbrojna**. Stosunek (podejście) do tego zjawiska społecznego stanowi zaś podstawę do podziału sztuki wojennej na strategię oraz na sztukę operacyjną i taktykę. Z tych względów w sferze zainteresowania **strategii** znajdują się problemy **wykorzystania walki zbrojnej (sił zbrojnych)** dla osiągnięcia **celów wojny (pokoju)**. Z kolei domeną sztuki operacyjnej i taktyki pozostają zagadnienia wypracowania efektywnych **sposobów prowadzenia różnych form walki zbrojnej** dla osiągnięcia wyznaczonych przez strategię (kierownictwo strategiczne) celów.

W świetle powyższych uwarunkowań wspólnym **celem** wszystkich **dowódców wojskowych**, niezależnie od szczebla, jest **pokonanie w walce zbrojnej** określonych **sił przeciwnika**, czyli odniesienie nad nim **zwycięstwa**. Natomiast dowódca najwyższego szczebla dowodzenia (dowódca teatru działań wojennych, regionalny), którego wyznacza na stanowisko kierownictwo strategiczne, będzie realizował także **cele** ustalone przez ten organ, tzn. **cele strategiczne**. W tym kontekście **operacją strategiczną** będzie operacja w której realizowane będą **cele strategiczne**. **Dowódca wojskowy** organizujący operacje strategiczne określany jest zwykle mianem **dowódcy strategicznego szczebla dowodzenia**, lecz do planowania operacji wykorzystuje on przede wszystkim **sztukę operacyjną**. Oznacza to, że w sferze zainteresowania **sztuki operacyjnej** znajdują się problemy także przygotowania i prowadzenia **strategicznej operacji obronnej**. Taka operacja stanowiła przedmiot szczegółowego zainteresowania badawczego

ukierunkowanego na rozwiązanie trzeciego problemu badawczego, który polegał na uzyskaniu odpowiedzi na pytanie: jak właściwości połączonej operacji obronnej stymulują podstawowe założenia koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych? Treść tego rozdziału stanowią zatem wyniki badań służących zrealizowaniu ostatecznego celu, którym było zidentyfikowanie podstawowych treści (założeń) koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych.

Pod pojęciem **koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych** rozumie autor **syntetyczne wyrażenie idei (myśli przewodniej) sposobu rozwinięcia** poszczególnych komponentów rodzajów sił zbrojnych (państwa lub koalicji państw) wydzielonych (przeznaczonych) do prowadzenia operacji militarnych na **określonym powietrzno-lądowym teatrze działań wojennych** (w rejonie strategicznym). W przypadku tego studium poszukiwania badawcze ukierunkowane zostały bardziej szczegółowo poprzez ogólne wskazanie obronnego celu tych operacji oraz ich połączonego charakteru. Zastrzeżenia te wydają się jednak w obecnych uwarunkowaniach polityczno-militarnych zbyt liczne, gdyż trudno dzisiaj, w kontekście obowiązywania obronnej doktryny wojennej, rozpatrywać inny rodzaj operacji na lądowym teatrze działań wojennych.

4.1. Właściwości połączonej operacji obronnej

Problematyka operacji połączonych znalazła się w ostatnim okresie w centrum zainteresowania badawczego wielu teoretyków wojskowych zajmujących się zagadnieniami ogólnych i szczegółowych kategorii operacyjnych. Jak już wspomniano, Katedra Sztuki Operacyjnej od wielu lat stanowi wiodący ośrodek propagowania nowego spojrzenia na podstawowe pojęcia sztuki wojennej w kontekście integracji polskiej myśli wojskowej z dorobkiem teoretycznym specjalistów wojskowych czołowych państw NATO. Najnowszym rezultatem poszukiwań badawczych prowadzonych pod kierownictwem naukowym prof. J. ZIELIŃSKIEGO jest opracowanie zbiorowe, w którym przedstawione zostały podstawowe założenia operacji połączonych. Stanowią one aktualnie przedmiot weryfikacji między innymi poprzez ich krytyczną ocenę w czasie zorganizowanych już seminariów oraz przygotowywanego sympozjum naukowego o międzynarodowym zasięgu.

Podstawowe tezy założeń operacji połączonych, które już wypracowano wykorzystane zostały do zidentyfikowania właściwości połączonej operacji obronnej. Podstawą do ich ustalenia i wygenerowania było wyeksponowanie istoty **operacji**, która jest **złożoną** formą prowadzenia (organizowania) walki zbrojnej. Złożoność tej formy polega na zintegrowaniu elementu starcia sił (bitwy, boju) z elementami ich manewru, takimi jak przegrupowania, marsze, postoje, przerzuty, przewozy itp.

Jak wskazują autorzy wymienionej wyżej publikacji, m.in. M. WIATR: „**Operacja połączona** to operacja, w której biorą udział komponenty co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych kierowane przez jednego dowódcę”.³⁸ **Istota tej operacji** upatrywana jest w synchronizacji wysiłków wojsk i środków rodzajów sił zbrojnych podczas realizacji zadań operacji, wykorzystaniu ich zróż-

³⁸ Podstawowe założenia operacji połączonych, Warszawa 2000, s. 17.

nicowanych możliwości tak, aby w rezultacie efektu synergiczności skutki połączonych działań były większe niż zwykła suma skutków działania rodzajów sił zbrojnych z osobna.

O połączonym charakterze operacji decydują dwie podstawowe przyczyny: po pierwsze rozwój środków walki zbrojnej, który spowodował rozszerzenie przestrzeni bitwy i operacji w wymiarze, zarówno lądowym jak i powietrznym, a po drugie ograniczenia dotyczące zakresu wykorzystania możliwości bojowych rodzajów sił zbrojnych, wynikające ze zjawiska tzw. **nierekompensowalności potencjałów bojowych**. Polega ono, o czym już wspomiano, na niemożności zastąpienia pewnych właściwości, charakterystycznych dla danego rodzaju sił zbrojnych podobnymi właściwościami innego rodzaju sił. Oznacza to, że szybkości i manewrowości współczesnego lotnictwa nie da się zrekompensować na przykład najszybszymi nawet czołgami i bojowymi wozami piechoty. Z kolei możliwości piechoty w zakresie utrzymania obszaru lądowego są również nierekompensowalne.

Współczesna operacja obronna przygotowywana na lądowym teatrze działań wojennych to **połączona operacja** prowadzona przede wszystkim w powietrzno-lądowym wymiarze. Zadaniem dowódcy teatru działań wojennych (regionu strategicznego) jest zatem umiejętne wykorzystanie właściwości sił powietrznych i wojsk lądowych dla efektywnego zrealizowania celu operacji obronnej, którym zwykle jest odparcie ewentualnych uderzeń potencjalnego przeciwnika i przede wszystkim **utrzymanie posiadanego obszaru**. Podkreślić przy tym należy, że przygotowanie obrony teatru realizowane jest w okresie pokoju i okres ten stanowi **integralny element planowania kampanii (operacji)**. Istota bowiem obrony polega na wyczekiwaniu na uderzenie. Inicjatywa w zakresie początkowego użycia sił należy zawsze do strony decydującej się na działania zaczepne. Obrona jest formą działań silniejszą od natarcia, jak podkreśla gen. Clausewitz³⁹, stąd strona przechodząca do działań zaczepnych zmuszo-

³⁹ Por. C. Clausewitz, *O wojnie*, Lublin 1995, s. 423.

na jest do zmasowania swoich sił na wybranych kierunkach uderzeń. Oznacza to, że **nacierająca strona** uzyskuje w początkowej fazie operacji **przewagę w siłach i w czasie uderzenia**. W tej sytuacji **obrońcy pozostaje jedynie uzyskanie (doprowadzenie do uzyskania) przewagi w położeniu (miejscu, przestrzeni)**. Podstawową formą osiągnięcia tej przewagi jest właśnie **zastosowanie takiego sposobu operacyjnego rozwinięcia sił**, który umożliwia **zachowanie swobody działań** i zapewnia warunki do odzyskania inicjatywy operacyjnej.

Sposób operacyjnego rozwinięcia, który w syntetycznej formie odzwierciedla koncepcja, powinien umożliwić przede wszystkim osiągnięcie **podstawowego celu, jakim jest efektywne i maksymalne wykorzystanie rozwiniętego wcześniej potencjału bojowego sił zbrojnych**. Oznacza to wykonanie uderzeń na całą **głębokość** operacyjną potencjalnego przeciwnika. Respektowanie **zasady zwalczania sił przeciwnika na całą głębokość** (ang. depth) jego ugrupowania powinno zatem umożliwić zastosowane przez dowódcę sił połączonych rozwinięcie operacyjne sił do operacji obronnej.

Powyższa **właściwość prowadzenia operacji obronnej ma fundamentalne znaczenie dla koncepcji rozwinięcia operacyjnego rodzajów sił zbrojnych na teatrze działań wojennych** (regionie strategicznym). Oznacza ona bowiem konieczność przyznania **priorytetów** dla tych sił, które dysponują możliwościami oddziaływania na całą głębokość ugrupowania operacyjnego przeciwnika. Zadanie **ustalania priorytetów** spoczywa na dowódcy sił połączonych, który dla ich praktycznej realizacji odpowiednio konstruuje **plan kampanii (operacji)** określając ich kolejne **fazy**. Fazy powinny odzwierciedlać okresy operacji, w których dany rodzaj sił zbrojnych spełnia główną rolę. W tym czasie działanie innych rodzajów sił zbrojnych podporządkowane jest efektywnemu wykorzystaniu potencjału bojowego sił, które realizują główne zadania.

Rozpatrując przebieg operacji obronnej pod kątem kolejnych faz (etapów) operacji podkreślić należy, że są one uzależnione od sposobu działania przeciwnika. W tym kontekście, uwzględniając doświadczenia ze współczesnych kon-

fliktów zbrojnych oraz aktualne poglądy na prowadzenie operacji zaczepnych przewidywać należy, że pierwszą fazą (etapem) operacji (kampanii) zaczepnej będzie prawdopodobnie zmasowane uderzenie środkami sił powietrznych przeciwnika na całą głębokość teatru (regionu) przy wykorzystaniu środków rakietowych i lotnictwa. Celem tej operacji będzie wywalczenie przewagi w powietrzu, izolacja rejonów działań oraz stworzenie warunków do uderzenia siłami lądowymi.

Powyższa konstatacja oznacza, że w **pierwszym etapie operacji obronnej powinny być użyte siły**, które posiadają możliwości **przeciwdziałania tym zamiarom przeciwnika**. Oznacza to w konsekwencji utrzymywanie odpowiedniego potencjału sił powietrznych wojsk własnych w gotowości do operacyjnego użycia. Warunkiem zaś ich **efektywnego operacyjnego użycia jest odpowiednie operacyjne rozwinięcie**, tzn. **wynikające z ogólnego zamiaru prowadzenia operacji** przez dowódcę sił połączonych.

Realizacja powyższego celu będzie jednak możliwa tylko wówczas, gdy dowódca sił połączonych będzie dysponował odpowiednim zasobem informacji o siłach przeciwnika. Zapewnić je powinien, również wcześniej rozwinięty odpowiednio rozszerzony do skali zainteresowań dowódcy – **system rozpoznania**. Jak podkreśla wybitny współczesny teoretyk rozpoznania prof. Leopold CIBOROWSKI w walce zbrojnej o zwycięstwie decyduje **czas reakcji podsystemu rażenia**, który uzależniony jest z kolei od podsystemu informacyjno-sterującego, stąd **informacja** ma bardzo **wymierną cenę**.⁴⁰ Dlatego m.in. przez niektórych specjalistów wojskowych informacja uznawana jest za samodzielny czynnik operacyjny.

Rozwinięcie systemu rozpoznania na teatrze działań wojennych powinno odpowiadać wszechstronnemu zapotrzebowaniu informacyjnemu dowódcy sił połączonych. Niezbędnym minimum jest adekwatność zasięgu środków rozpoznania w stosunku do zasięgu rozwiniętych operacyjnie środków rażenia. W tym

⁴⁰ L. Ciborowski, *Walka informacyjna*, Toruń 1999, s. 123.

kontekście respektowanie **zasady – głębi** (ang. depth) polega również na tym, że dowódcą poszczególnych szczebli dowodzenia wyznacza się strefy bojowego oddziaływania na głębokość zasięgu podstawowych środków rażenia, co oznacza w praktyce, że dowódca wyższego związku operacyjnego jednej strony walczy z dowódcą wyższego związku operacyjnego strony przeciwnej, podobnie dowódcy korpusów, dywizji oraz oddziałów i pododdziałów obu stron oddziałują wzajemnie na tę samą głębokość. Rozpatrując zatem **operacyjny obszar odpowiedzialności dowódcy operacyjnego** danego szczebla dowodzenia trzeba widzieć **dwa jego elementy: obszar własny** (zajmowany), który stanowi zwykle **obszar operacyjnego rozwinięcia i obszar potencjalnego przeciwnika**, który jest w pierwszej kolejności obszarem **operacyjnego użycia potencjału bojowego własnych sił zbrojnych. Głębokość obu tych obszarów** powinna być (przy zrównoważonych potencjałach bojowych) **mniej więcej równa**.

W podsumowaniu rozważań dotyczących właściwości połączonej operacji obronnej podkreślić należy, że zaprezentowane wyżej treści nie wyczerpują całości złożonych problemów jej prowadzenia. Wyeksponowane zostały tylko te istotne właściwości początkowej fazy operacji, które mają bezpośredni wpływ na koncepcję operacyjnego rozwinięcia. Powinny one być uwzględniane na każdym szczeblu dowodzenia podczas wypracowania koncepcji operacji, przede wszystkim przy ustalaniu wyjściowego ugrupowania operacyjnego, tzn. przy określaniu miejsca (rejonu, obszaru) operacyjnego rozwinięcia. Ugrupowanie to powinno umożliwić dowódcy operacyjnemu **wielowariantową reakcję** w zależności od sposobu działania przeciwnika, w tym **swobodę** w zakresie uruchomienia własnego, planowego (lub skorygowanego) wariantu działania.

4.2. Wypracowanie koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych

Złożoność i kontrowersyjność problemów operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych wynika w głównej mierze z faktu, że znajdują się one niejako **na styku kompetencji organów kierowania strategicznego siłami zbrojnymi a zadaniami organów dowodzenia operacyjnego.**

Kierownictwo strategiczne organizuje (tworzy) siły zbrojne jako całość, ustala ich strukturę organizacyjną, skład oraz mianuje dowódców rodzajów sił zbrojnych i wyznacza im obszary (teatry) działań operacyjnych. Również kierownictwo strategiczne ustala **cele strategiczne i wydziela dowódcom siły** niezbędne do ich osiągnięcia. Podkreślić należy, że **organizatorem przewozów, przerzutów strategicznych pomiędzy teatrami działań wojennych jest także kierownictwo strategiczne.**

W tym kontekście wydaje się, że dowódca teatru działań wojennych (regionu strategicznego) nie ma większego wpływu na to – jakie siły zostały (zostaną) mu wydzielone na operację, tzn. znajdą się w jego systemie dowodzenia i kierowania operacyjnego (ang. Operational Command and Control)?⁴¹

Doświadczenia z historii sztuki wojennej oraz wnioski ze współczesnych konfliktów zbrojnych, a także przyjęte zasady (reguły) planowania strategicznego i operacyjnego wskazują, że rola dowódcy w wypracowaniu koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił jest bardzo istotna. Polega ona przede wszystkim na precyzyjnym (jasnym) określeniu tzw. **potrzeb operacyjnych**, które w terminologii NATO określane są jako **warunki militarne** (wojskowe) niezbędne dla osiągnięcia sukcesu (ang. define **clearly what conditions** constitute success).⁴²

⁴¹ W systemie amerykańskich sił zbrojnych odpowiednikiem jest: Combatant Command and Operational Control (COCOM i OPCON).

⁴² Por. AJP-1(A), 3-3.

Potwierdzenie dla powyższej tezy stanowią między innymi doświadczenia z wojny w Zatoce Perskiej, szczególnie z jej początkowego okresu bezpośrednio po zaatakowaniu przez wojska irackie Kuwejtu w dniu 2 sierpnia 1990 r. Region Bliskiego Wschodu znajdował się w obszarze odpowiedzialności strategicznej amerykańskiego Dowództwa Centralnego (CENTCOM), w którym funkcję głównodowodzącego (Commander in Chief – CINC) sprawował gen. Norman Schwarzkopf. W krytycznym momencie konfliktu, w regionie tym nie było praktycznie żadnych sił zbrojnych podległych temu dowódcy, a Dowództwo Centralne stacjonujące na Florydzie prowadziło pod koniec lipca grę wojenną pod kryptonimem „Internal Look”.

Jak wspomina gen. Schwarzkopf wiele wysiłku kosztowało go przekonanie kierownictwa strategicznego (Departamentu Obrony – DOD), że siły amerykańskie wysłane do Arabii Saudyjskiej w sierpniu 1990 r. są niewystarczające do skutecznej obrony, a rozważanie realnych możliwości podjęcia działań zaczepnych będzie sensowne dopiero po przegrupowaniu z Europy VII korpusu, co nastąpiło dopiero w listopadzie 1990 r.

Podkreślić należy, że do 17 stycznia 1991 r. do dyspozycji gen. Schwarzkopfa wydzielone zostały siły równoważące skład zgrupowania operacyjnego przeciwnika, tj. około pięciu zgrupowań korpuśnych sił lądowych. **Operacyjne rozwinięcie wojsk lądowych**, które zrealizowano w przypadku sił amerykańskich i europejskich sojuszniczych **od podstaw** było możliwe dzięki wcześniejszemu operacyjnemu rozwinięciu lotnictwa ze składu sił powietrznych i morskich, a nawet także dzięki użyciu strategicznego lotnictwa transportowego i bombowego.

Działania lotnictwa, którym bezpośrednio kierował dowódca komponentu powietrznego w Dowództwie Centralnym gen. Horner prowadzona były w okresie od 10 sierpnia 1990 r., tj. od wyznaczenia gen. por. N. Schwarzkopfa na dowódcę operacji „Pustynna Tarcza” przez prezydenta G. Busha, w myśl ogólnej koncepcji prowadzenia operacji ustalonej przez głównodowodzącego. Oznacza

to, że wysiłek ten określić można jako **fazę wstępną**, poprzedzającą aktywne uderzenia na obiekty przeciwnika. Fazę tę można nazwać ze względu na jej cel – **operacją osłonową**, która stanowiła część ogólnego planu kampanii w tym regionie. Jej głównym celem było zapewnienie warunków do rozwinięcia sojusznicznych sił lądowych oraz prowadzenie rozpoznania obiektów planowanych (przewidywanych) uderzeń z powietrza, stąd nazwa operacji „Pustynna Tarcza” wydaje się bardzo stosowna.

Sukcesy kolejnych faz kampanii w ramach operacji „Pustynna Burza” są wynikiem właściwie przeprowadzonej **oceny potrzeb operacyjnych, tj. warunków militarnych niezbędnych dla osiągnięcia powodzenia i zrealizowania zakładanych celów strategicznych.**

Dowódca teatru działań wojennych (regionu strategicznego) aby efektywnie wykorzystać potencjał bojowy sił zbrojnych wydzielonych do jego dyspozycji musi posiadać swobodę w podejmowaniu decyzji o sposobie ich użycia w kampanii (operacji). Stąd warunkiem niezbędnym jest respektowanie zasady **jedności dowodzenia**. Oznacza to, że w stosunku do całości sił zbrojnych, które znajdują (znajdą) się na teatrze posiada on stosowne kompetencje władcze (zwierzchnictwa). W praktyce dowodzenia sojusznicznego NATO strategiczny dowódca regionalny powinien posiadać co najmniej uprawnienia do kierowania operacyjnego (ang. Operational Control – OPCON).

Operacyjne kierowanie jest tą formą sprawowania **funkcji przez dowódców**, która umożliwia im w praktyce zastosowania czynnika operacyjnego, który stanowi główny przedmiot naszych rozważań, tj. **miejsca (przestrzeni)**. Do dowódcy teatru (regionalnego) należy bowiem ustalenie miejsca (położenia, dyslokacji) lub wyznaczenie obszaru (rejonu) operacyjnego rozwinięcia wszystkich sił wydzielonych do prowadzenia kampanii (operacji) na tym teatrze (w tym regionie). Rozmieszczenie sił zgodnie z zamiarem (koncepcją) ich użycia w operacji nosi nazwę **ugrupowania operacyjnego**. Praktyczna realizacja **operacyjnego rozwinięcia** sił zbrojnych prowadzi zatem w konsekwencji do zajęcia

przez wszystkie rodzaje sił zbrojnych odpowiedniego miejsca (położenia) stosownie do zamiaru ich użycia, czyli **ugrupowania operacyjnego**.

Powyższa konstatacja ma bardzo istotne znaczenie, gdyż wskazuje, że **nie jest możliwe rozmieszczenie** jakichkolwiek sił w sposób umożliwiający **ich operacyjne wykorzystanie bez udziału dowódcy tego teatru**, tj. bez procesu planowania operacyjnego. Z kolei warunkiem niezbędnym, aby ten proces mógł być zainicjowany jest spełnienie przez organ kierowania strategicznego niezwykle ważnej powinności, tj. obowiązku **wyznaczenia dowódcy na stanowisko**. Bez **osoby dowódcy** niemożliwe jest bowiem konstruowanie planu kampanii (ang. Campaign Design).

Przedstawione wyżej uwarunkowania zostały uwzględnione między innymi w obowiązujących w Sojuszu Północnoatlantyckim procedurach planowania strategicznego i operacyjnego. W myśl tych reguł proces planowania operacyjnego oparty jest przede wszystkim na **wnikliwej ocenie możliwości obronnych poszczególnych państw członkowskich** (tzn. ich potencjału militarnego), która odbywa się w organach kierowania sojuszniczymi siłami zbrojnymi, przede wszystkim w Komitecie Przeglądu Obronnego (ang. Defense Review Committee – DRC) nadzorowanym przez Komitet Planowania Obrony (ang. Defense Planning Committee – DPC).

W sytuacji normalnej podstawę do rozpoczęcia procesu planowania operacyjnego, tj. planowania kampanii o długofalowym charakterze stanowią dla dowódców – dyrektywy strategiczne opracowane zwykle przez Komitet Wojskowy (ang. Military Committee – MC) w myśl ustaleń, które zapadły na posiedzeniach Rady Północnoatlantyckiej (NAC) oraz Komitetu Planowania Obrony (DPC). **Dyrektywa** ta nosząca nazwę **wstępnej** (ang. Initiating Directive) inicjuje proces planowania wstępnego (ang. Advance Planning). Opracowany w wyniku tego procesu plan kampanii stanowi bazę operacyjną do przygotowania szczegółowych wariantów planów operacji (działań) w określonej sytuacji poli-

tyczno-militarnej (ang. Contingency Operation Plans – COP) oraz planów obrony (ang. Stading Defence Plans).

Rezultaty planowania wstępnego stanowią z kolei podstawę do opracowania planów w wypadku sytuacji kryzysowych (ang. Crisis Response Planning), które określa się także mianem planowania wykonawczego (ang. Implementation Planning). W procesie tym zakłada się wykorzystanie przygotowanych wcześniej wariantów planów (ang. Contingency Plans) do opracowania odpowiedniego do sytuacji **planu operacji** (ang. Operational Plan – OPLAN). Podkreślić jednak należy, że dla uruchomienia procesu planowania w sytuacji zagrożenia (kryzysu) wymagane jest wydanie odpowiednich dyrektyw przez organy kierowania strategicznego.

Niezwykle ważne dla uruchomienia **planów operacji** jest wydanie przez **organ kierownictwa strategicznego tzw. zasad użycia sił** (ang. Rules of Engagement – ROE), które znajdują zastosowanie w siłach zbrojnych znajdujących się pod kontrolą NATO w okresie pokoju, kryzysu i wojny. Zasady te powinny być zgodne z przepisami międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych oraz postanowieniami prawa międzynarodowego. Podkreśla się w dokumentach sojusznicznych, że dowódca powinien w określonej, kryzysowej sytuacji wystąpić o skonkretyzowanie lub modyfikację zasad użycia sił zbrojnych (ROE). Obowiązujące z kolei zasady powinien doprowadzić do wszystkich podległych ogniów dowodzenia, zgodnie z zakresem ich kompetencji.

Przedstawione wyżej problemy zasad użycia sił zbrojnych (ROE), w warunkach znaczącego **rozwinęcia operacyjnego** na teatrze (w regionie) sił zbrojnych o strategicznym i operacyjnym przeznaczeniu, mają współcześnie znacznie **fundamentalne**, zważywszy na **ogromny** potencjał bojowy ich środków rażenia. Stanowią one dodatkową egzemplifikację roli organów kierowania strategicznego (organów politycznych), które za pośrednictwem tego typu środków oddziaływania na dowódców operacyjnych ograniczają (kontrolują) operacyjne wykorzystanie wydzielonych do ich dyspozycji sił.

Organy kierowania strategicznego wpływają również na sytuację militarną na teatrze działań wojennych (w regionie) poprzez stymulowanie **poziomu operacyjnego rozwinięcia komponentów rodzajów sił zbrojnych** w zależności od stopnia zagrożenia ze strony potencjalnego przeciwnika.

Oddziaływanie organów kierowania strategicznego w tym zakresie polega na wypracowaniu odpowiedniego sposobu rozwinięcia sił zbrojnych. Składać się on powinien z koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił oraz dostosowanych do niej zadań mobilizacyjnego rozwinięcia.

Przypomnieć w tym miejscu należy, że warunkiem operacyjnego rozwinięcia jakichkolwiek sił jest ich uprzednie rozwinięcie mobilizacyjne, tj. doprowadzenie do stanu pełnej zdolności bojowej na czas „W”. Decyzje w zakresie uruchomienia procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych warunkują zatem zakres (poziom) ich operacyjnego rozwinięcia. Oznacza to, że **od decyzji organu kierowania strategicznego zależy – czy dane siły będą operacyjnie rozwinięte na teatrze** (w regionie), natomiast decyzję – **gdzie te siły należy rozmieścić** w celu ich operacyjnego użycia podejmuje dowódca tego teatru (regionu).

W świetle powyższych uwarunkowań można sformułować wniosek, że **ustalenie koncepcji (sposobu) operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych** przeznaczonych do prowadzenia operacji na teatrze działań wojennych (regionie strategicznym) **znajduje się w gestii kierownictwa strategicznego sił zbrojnych**. Podkreślić przy tym należy, że dowódcy teatrów (regionów) powinni mieć wpływ na jej kształt, przede wszystkim poprzez stałe monitorowanie sytuacji operacyjnej i zgłaszanie potrzeb operacyjnych stosowanie do zagrożeń.

4.3. Podstawowe założenia koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych do połączonej operacji obronnej

Na wstępie merytorycznych rozważań dotyczących założeń koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych do połączonej operacji obronnej podkreślić należy jej miejsce w działalności organów planowania strategicznego. Przypomnieć bowiem należy, że to organ kierownictwa strategicznego powinien tę koncepcję wypracować i do jego kompetencji należy również wprowadzenie jej w życie. Proces wdrażania koncepcji to w pierwszej kolejności przyjęcie określonych kierunków rozbudowy sił zbrojnych, następnie odpowiednia reorganizacja systemu dowodzenia siłami zbrojnymi. Niezwykle istotnym momentem **wprowadzenia w życie założeń koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych** do operacji jest opracowanie precyzyjnych **wytycznych do planowania operacyjnego**, w których powinny znaleźć odbicie szczegółowe dane dotyczące składu i stanu sił wydzielonych do dyspozycji danego dowódcy z dokładnym określeniem **poziomów ich mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia**.

Dowódca operacyjny na podstawie wytycznych kierownictwa strategicznego powinien mieć **całkowitą jasność** w zakresie stanu **potencjału bojowego sił**, które może wykorzystać operacyjne w okresie **pokoju, zagrożenia (kryzysu) i wojny**.

W procesie planowania operacyjnego dowódcy powinni dokonać weryfikacji koncepcji rozwinięcia operacyjnego poprzez konfrontację **potrzeb operacyjnych** niezbędnych do realizacji **wymaganych celów strategicznych** z możliwościami, które wynikają z poziomów rozwinięcia sił zakładanego przez kierownictwo strategiczne. Podkreślić należy, że nie może to być jednorazowy akt. Proces ten w strukturach dowodzenia sojuszniczego NATO ma na przykład ustaloną procedurę zmierzającą do zapewnienia dogodnych warunków do podjęcia przez dowódców działań militarnych. W rezultacie zabiegów planistycz-

nych w relacjach pomiędzy kierownictwem strategicznym a dowódcami teatrów działań wojennych (regionalnych) wypracowany powinien być odpowiedni kształt **ugrupowania operacyjnego** spełniający wymagania osłony (bezpieczeństwa), warunków zdobycia **przewagi w czasie i swobody reakcji** stosownie do skali zagrożenia.

Opierając się na założeniach teoretycznych dotyczących właściwości połączonej operacji obronnej oraz na wnioskach z doświadczeń historycznych i współczesnych konfliktów zbrojnych u podstaw założeń koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych leży wcześniejsze **rozwinięcie systemu dowodzenia**, który powinien spełniać wymagania uniwersalności w zakresie możliwości wykorzystania go w okresie pokoju, zagrożenia i wojny. Elementem tego systemu powinien być podsystem rozpoznania zapewniający uzyskanie aktualnych i wiarygodnych informacji o potencjalnym przeciwniku.

Drugim warunkiem, którego spełnienie jest niezbędne dla rozpatrywania problemu operacyjnego rozwinięcia sił jest precyzyjne zdefiniowanie (określenie) przez kierownictwo strategiczne – obszaru odpowiedzialności (ang. area of responsibility) wyznaczonego danemu dowódcy. Podkreślić należy, że znaczenie polityczno-militarne tego obszaru wpływa także na poziom zaangażowania militarnego, a w konsekwencji bezpośrednio na zakres operacyjnego rozwinięcia na nim sił zbrojnych.

Przyjmując założenie, że przedmiotem rozpatrywań jest obszar strategicznie ważny, na którym przewiduje się prowadzić połączonej operację obronną, wówczas koncepcja operacyjnego rozwinięcia powinna zapewnić:

- osłonę powietrzną, lądową oraz morską obszaru teatru działań wojennych;
- możliwość niezwłocznej reakcji bojowej (swobodę działań) stosowanie do potrzeb;
- możliwość narastania sił na obszarze operacyjnym;
- możliwość rozwinięcia kolejnych sił w sposób elastyczny.

Dla zapewnienia realizacji powyższych wymagań **koncepcja rozwinięcia operacyjnego sił** odzwierciedlać powinna stosowne **poziomy rozwinięcia rodzajów sił zbrojnych** przeznaczonych do wykorzystania na danym teatrze działań wojennych (w danym regionie strategicznym). Podstawą do ich ustalenia są potrzeby efektywnego wykorzystania całego potencjału bojowego, którym w danym okresie może dysponować dowódca połączonych sił.

Potrzeby operacyjne rozpatrywane w czasie operacyjnym stymulują głównie przewidywania dotyczące sposobu działań potencjalnego przeciwnika. Stąd, uwzględniając właściwości połączonej operacji zaczepnej przygotowanej przez niego, zakładać należy, że pierwszą fazę stanowić będzie uderzenie sił powietrznych na całą głębokość własnego teatru (regionu).

Uwzględnienie przedstawionego wyżej charakteru początkowego etapu operacji obronnej wymaga stosownego poziomu operacyjnego rozwinięcia własnych sił powietrznych. Dodatkowo potrzeby **wysokiego poziomu operacyjnego rozwinięcia sił powietrznych** stymulują wymagania zapewnienia ciągłej osłony z powietrza również w okresie pokoju i zagrożenia (kryzysu).

Podobnie jak siły powietrzne również marynarka wojenna zapewnić powinna osłonę obszarów morskich także w wymiarze powietrznym. Również zadania marynarki wojennej w okresie pokoju polegające na zabezpieczeniu interesów gospodarczych państwa powodują konieczność utrzymania **wysokiego poziomu jej operacyjnego rozwinięcia**.

Rozpatrując szczegółowo stopień rozwinięcia komponentów rodzajów sił zbrojnych podkreślić należy, że **najwyższy poziom rozwinięcia operacyjnego** powinny posiadać **siły dysponujące największym potencjałem bojowym**, przede wszystkim w zakresie zasięgu oddziaływania bojowego (donośności).

Analiza właściwości sił lądowych wykazała znaczące ograniczenia w zakresie wykorzystania ich potencjału bojowego. Możliwości niezwłocznego zastosowania bojowego posiadają tylko siły aeromobilne, tj. jednostki powietrzno-desantowe i powietrzno-sztumowe. Siły te należy w pierwszej kolejności prze-

widywać do realizacji zadań osłony i obrony lądowej. Operacyjne rozwinięcie tych sił na teatrze (w regionie) w rejonie umożliwiającym wielowariantowe i natychmiastowe zastosowanie nie podlega dyskusji. Są to jednak stosunkowo niewielkie możliwości w porównaniu z potrzebami zapewnienia ciągłej osłony, na przykład w strefie nadgranicznej. Utrzymywanie dużych komponentów rozwiniętych sił lądowych w przypadku braku zagrożeń jest niecelowe i nieekonomiczne. Jednym ze sposobów rozwiązania tego problemu jest utrzymywanie, w stanie umożliwiającym **szybkie rozwinięcie operacyjne sił obrony terytorialnej** (regionalnej). Ten rodzaj sił lądowych przygotowanych do działania na własnym terytorium, **szczególnie** w strefie nadgranicznej (strefie osłony) może w wymiarze lokalnym zapewnić dogodne warunki (bezpieczeństwo) dla rozwinięcia sił głównych, a przede wszystkim wykorzystania czynnika czasu umożliwiającego zorganizowanie obrony stałej na przygotowanych zawczasu rubieżach. Propozycja ta jest warta rozważenia, szczególnie przez kierownictwo strategiczne tych państw, których terytorium stanowić będzie w przypadku konfliktu strefę działań bojowych.

W świetle powyższych uwarunkowań przygotowania i prowadzenia połączonej operacji obronnej **koncepcja operacyjnego rozwinięcia sił zapewnić** powinna dowódcom teatru (regionu) możliwość odpierania uderzeń przeciwnika maksymalnym (ze względu na zakres strategicznych możliwości) potencjałem bojowym. Oznacza to **utrzymanie na najwyższym poziomie rozwinięcia operacyjnego rozwinięcia komponentów rodzajów sił o najwyższym potencjale bojowym** (głównie ze względu na zasięg oddziaływania).

Respektowanie powyższych wymagań prowadzi do ustalenia określonych poziomów rozwinięcia w okresie pokoju, zagrożenia (kryzysu) i wojny). Przyjęte przez kierownictwo strategiczne **poziomy rozwinięcia operacyjnego stanowią** w tym kontekście zasadniczą treść założeń koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych. Z analizy rozważanych potrzeb rozwinięcia do połączonej operacji obronnej wynika, że w okresie pokoju najwyższy poziom rozwinięcia powinny

posiadać siły powietrzne, a w następnej kolejności marynarka wojenna. Poziom rozwinięcia sił lądowych w okresie pokoju powinien umożliwić realizację zadań osłony lądowej. Dysproporcje pomiędzy rozwiniętymi potencjałami bojowymi rodzajów sił będą zmniejszane w okresie zagrożenia (kryzysu), tak aby do czasu wybuchu wojny uległy wyrównaniu. Jeden z takich wariantów koncepcji rozwinięcia sił zbrojnych do połączonej operacji obronnej opracowany został w formie schematycznej, ilustrującej zróżnicowanie poziomów operacyjnego rozwinięcia rodzaju sił zbrojnych w okresie pokoju, zagrożenia (kryzysu) i wojny. Przedstawiono go w załączniku 6 do niniejszego studium.

ZAKOŃCZENIE

Wyniki badań przedstawionych w tym studium skłaniają do kilku refleksji o szerszym wymiarze.

W pierwszej kolejności warto wyeksponować skutki wdrożenia określonej koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Przekładają się one bezpośrednio na wydatki budżetowe związane z utrzymaniem wysokiego poziomu gotowości bojowej określonych komponentów sił zbrojnych. W dalszej perspektywie to nakłady ponoszone systematycznie przez państwo na rzecz tzw. **operacyjnego przygotowania teatru działań wojennych**. Składają się na to wydatki związane z budową i modernizacją stałych stanowisk dowodzenia, stanowisk startowych rakiet, lotnisk, portów wojennych, koszar, magazynów itp. obiektów. W myśl założeń koncepcji operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych powinna być rozbudowywana także infrastruktura komunikacyjna i cały system telekomunikacyjny.

Powyższe uwarunkowania potwierdzają niejako **wymiar strategiczny** problemów operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Stąd, w drugiej kolejności wskazać należy na konieczność **powiązania rozstrzygnięć kierownictwa strategicznego z koncepcją użycia operacyjnego sił zbrojnych** w myśl decyzji dowódcy, który odpowiada przecież za efektywne wykorzystanie posiadanego potencjału bojowego.

Wydaje się, że udało się autorowi wyeksponować również znaczenie operacyjnego rozwinięcia komponentów sił zbrojnych w okresie pokoju, szczególnie w ramach przygotowywania operacji obronnej. **Odpowiedni do zagrożeń poziom rozwinięcia sił o najwyższym potencjale** umożliwia bowiem skuteczną reakcję bojową i odparcie uderzeń w początkowej fazie operacji. W świetle doświadczeń z operacji „Pustynna Tarcza” trudno także nie zgodzić się z poglądem, że działalność **rozwiniętych operacyjnie sił** to nic innego jak –

wstępna faza kampanii, którą również można określić mianem – **operacji osłonowej**.

Przedstawione w tym studium wyniki badań nie są ostateczne, szczególnie w kontekście szeroko ujmowanej teorii walki zbrojnej. Z tego względu autor zwraca się do P.T. Czytelników z prośbą o uwagi dotyczące zawartości merytorycznej tego opracowania. Będą one spożytkowane do weryfikacji założeń prezentowanej koncepcji.

BIBLIOGRAFIA

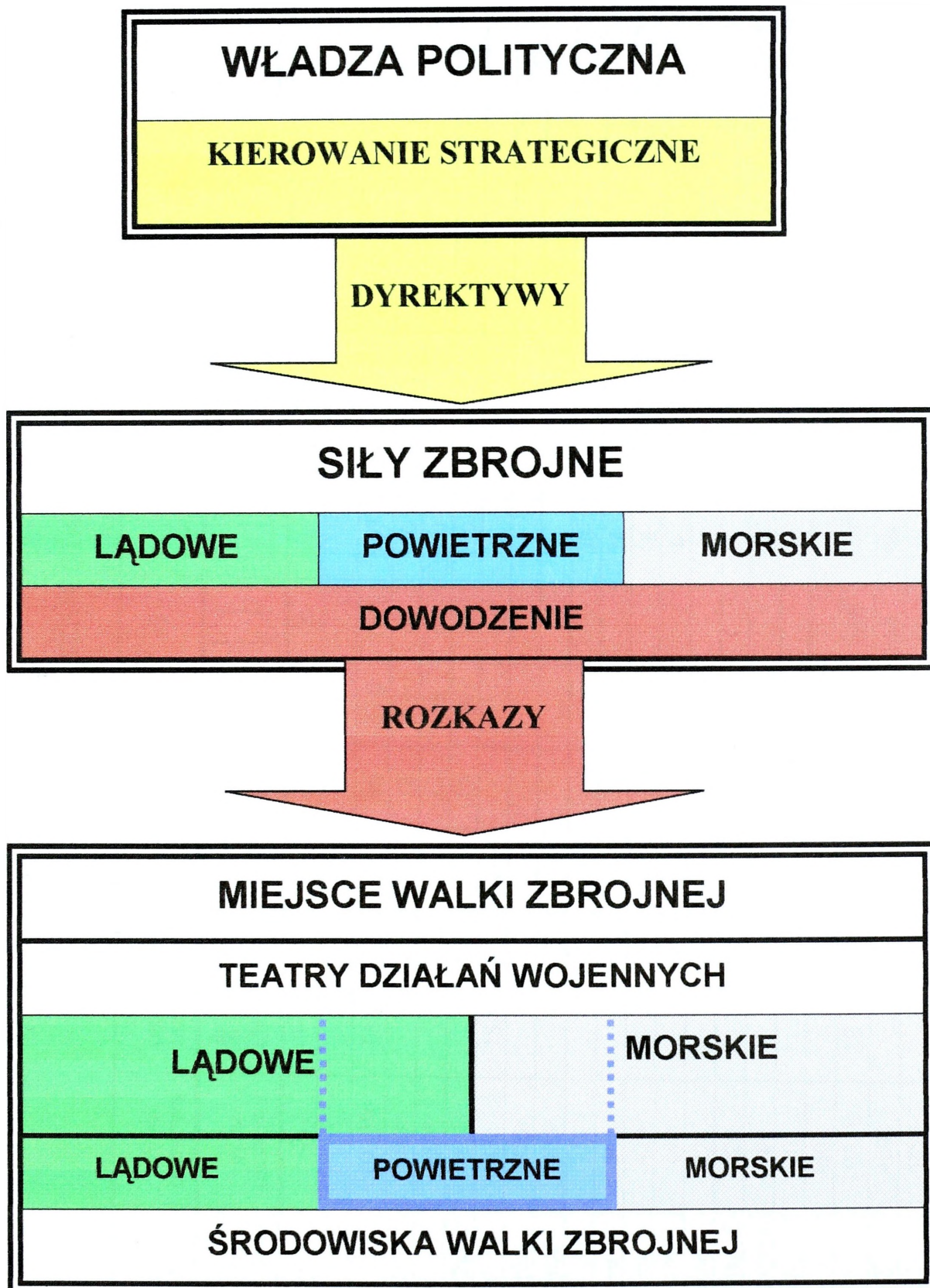
1. AJP-1(A) Allied Joint Operations Doctrine, 1997.
2. Biziewski J.: Pustryna Burza, Warszawa 1994.
3. Broniarek Z., Karkoszka A.: Źródła spirali zbrojeń, Warszawa 1995.
4. Ciborowski L.: Walka informacyjna, Toruń 1999.
2. Clausewitz C.: O wojnie, Lublin 1995.
3. Encyklopedia Wojskowa pod red. mjr. Ottona Laskowskiego, Warszawa 1937.
4. Gołąb Z.: Rozwinięcie wojsk lądowych w wojnie współczesnej, Warszawa 1967.
5. Hines J., Petersen Ph.: Is NATO thinking too small, International Defense Review, 1986, nr 5.
6. Leksykon Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1979.
7. Leśko T.: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984.
8. Mała Encyklopedia Wojskowa, t. II, Warszawa 1970.
9. Nożko K.: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973.
10. Orzechowski J.: Dowodzenie i sztaby, t. 1, Warszawa 1974.
11. Podręcznik polowy 100-5 wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych, tłum. z j. ang. W. Kurzyca, Warszawa 1994.
12. Poksiński J., i inni: Sztuka wojenna sił zbrojnych państw uczestniczących w wojnach lokalnych i ważniejszych konfliktach po II wojnie światowej, Warszawa 1997.
13. Regulamin działań Wojsk Lądowych, Warszawa 2000.
14. Sadowski S.: Wyznaczniki klasyfikacyjne w sztuce operacyjnej, Warszawa 1999.

15. Schwarzkopf N.: Nie trzeba bohatera, Warszawa 1993.
16. Sienkiewicz P.: Inżynierie systemów, Warszawa 1983.
17. Struktura organizacyjno-funkcjonalna zintegrowanego systemu dowodzenia SZ RP, Warszawa 1997.
18. Ścibiorek Z.: Charakterystyka początkowego okresu wojny, Warszawa 2000.
19. Uniwersalna metodyka oceny wartości bojowej oraz potencjału bojowego związków taktycznych i operacyjnych sił zbrojnych, Warszawa 1993.
20. Wiatr J.: Socjologia wojska, Warszawa 1964.
21. Wiatr M.: Planowanie obronne i wojskowe w NATO, Warszawa 2000.
22. Wojnarowski J.: Mobilizacja sił zbrojnych RP, Warszawa 2000.
23. Wróblewski R.: Wprowadzenie do strategii wojskowej, Warszawa 1998.
24. Zieliński J. (kier. nauk.) opr. zb.: Podstawowe założenia operacji połączonych, Warszawa 2000.

ZAŁĄCZNIKI

1. Struktura i przeznaczenie sił zbrojnych (schemat ideowy).
2. Zestawienie stanu bojowego (wariant).
3. Rodzaje potencjałów (w kontekście wojskowym).
4. Operacyjne rozwinięcie (na tle czynników operacyjnych).
5. Obszary operacyjnego rozwinięcia sił lądowych do obrony na TDW (w regionie) – według nomenklatury NATO.
6. Poziomy operacyjnego rozwinięcia rodzajów sił zbrojnych w koncepcji rozwinięcia sił do połączonej operacji obronnej (wariant).

STRUKTURA I PRZEZNACZENIE SIŁ ZBROJNYCH
(schemat ideowy)

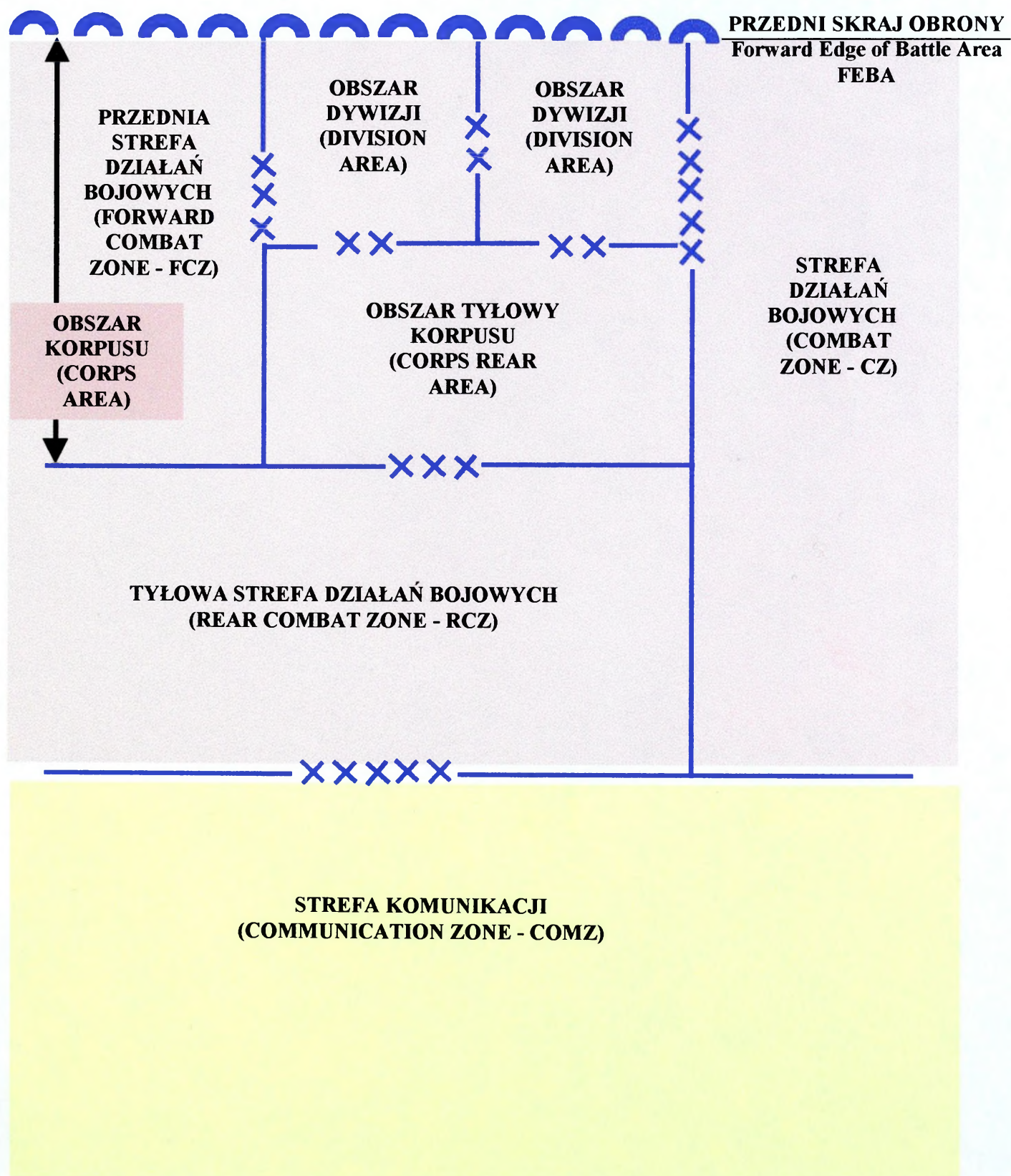
RODZAJE POTENCJAŁÓW
(w kontekście wojskowym)

PODMIOT WYKORZYSTUJACY /DYSPONENT/	OGÓŁ MOŻLIWOŚCI W ZAKRESIE	RODZAJ POTENCJAŁU
KIEROWNICTWO POLITYCZNE PAŃSTWA	PROWADZENIA WOJNY	WOJENNY
KIEROWNICTWO POLITYCZNE WOJSKA /OBRONNOŚCI/	PROWADZENIE WALKI ZBROJNEJ	WOJSKOWY /MILITARNY/
DOWÓDCY WOJSKOWI /OPERACYJNI/	PROWADZENIA OPERACJI /ZBROJNYCH/	BOJOWY /OPERACYJNY/

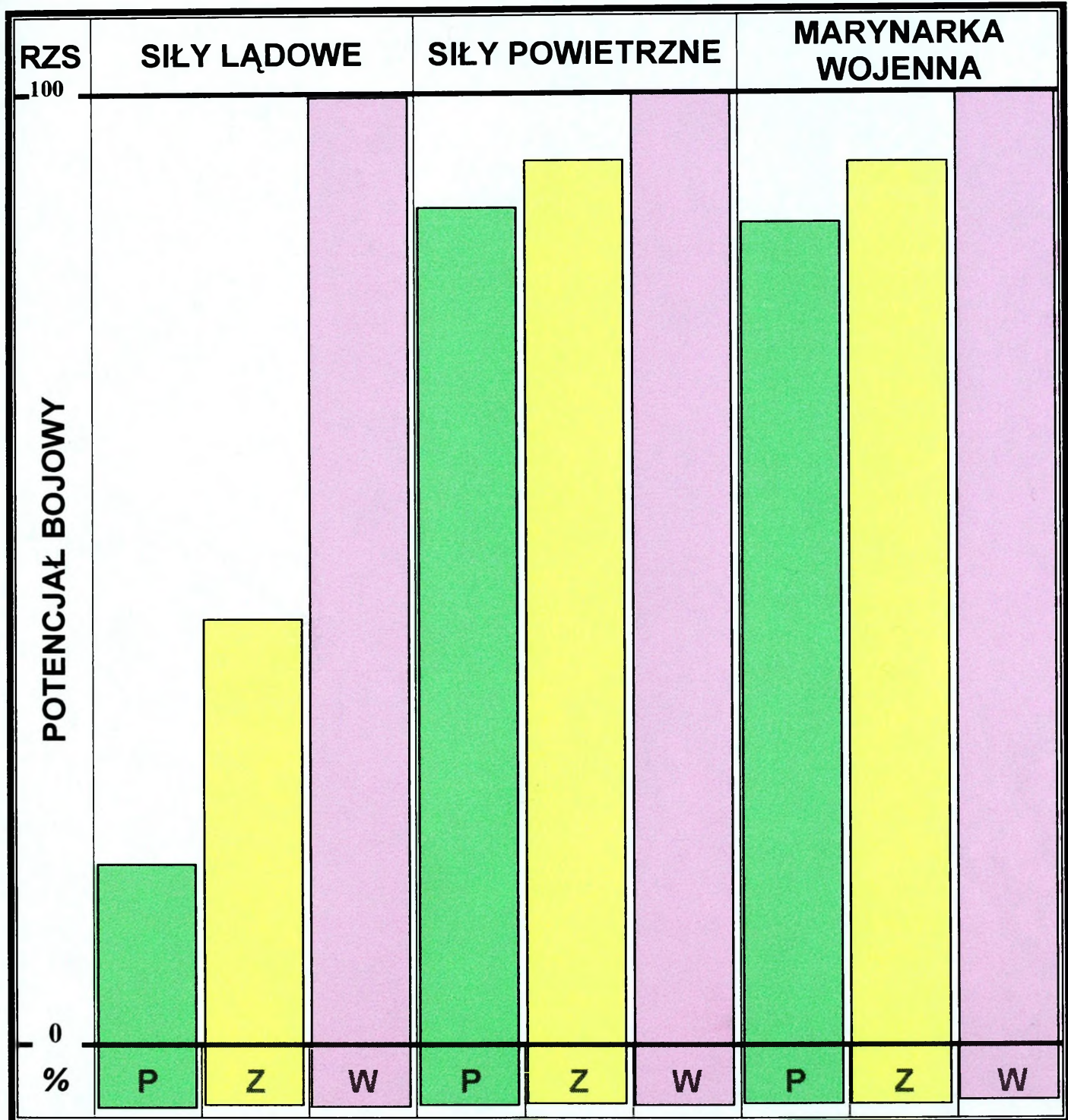
OPERACYJNE ROZWINIĘCIE
(na tle czynników operacyjnych)

ZASTOSOWANIE RODZAJ CZYNNIKA	W POŁOŻENIU WYJŚCIOWYM DO OPERACJI	W TOKU OPERACJI
SIŁY	PEŁNA ZDOLNOŚĆ BOJOWA	OBNIŻENIE ZDOLNOŚCI BOJOWEJ /STRATY/
	Stan bojowy – 100%	Uzupełnianie stanu bojowego
CZAS	GOTOWOŚĆ BOJOWA	OBNIŻENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ
	Osiągnięcie niezbędnego stopnia gotowości do operacji (boju)	Odtwarzanie gotowości bojowej /odpoczynki, postoje itp./
MIEJSCE /PRZESTRZEŃ/	OPERACYJNE ROZWINIĘCIE	ZMIANY UGRUPOWANIA OPERACYJNEGO /BOJOWEGO/
	Przyjęcie wyjściowego ugrupowania operacyjnego /bojowego/	Formy manewru w operacji /boju/

**OBSZARY OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA SIŁ LĄDOWYCH DO
OBRONY NA TEATRZE DZIAŁAŃ WOJENNYCH /W REGIONIE/
(według nomenklatury NATO)**

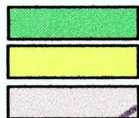
POZIOMY OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA RODZAJÓW SIŁ
ZBROJNYCH W KONCEPCJI ROZWINIĘCIA SIŁ DO POŁĄCZONEJ
OPERACJI OBRONNEJ
(wariant)

LEGENDA:

Okresy:

- P - pokoju
- Z - zagrożenia (kryzysu)
- W - wojny

~~5/4521~~

~~czył 255.12~~

